

**РЕГИОНАЛНА СТРАТЕГИЈА ЗА ИНОВАЦИИ
ЈУГОИСТОЧЕН ПЛАНСКИ РЕГИОН**

Регионалната стратегија за иновации за Југоисточниот плански регион ја подготвија:

- Методија Саздов, Раководител на ОЗ ИНВЕСТ дооел Скопје
- Проф. д-р Радмил Поленаковиќ, тим лидер
- Доц. д-р Драган Шутевски, експерт
- М-р Васко Хаџиевски, експерт

Содржина

1.	Вовед.....	6
2.	Методолошки пристап.....	9
3.	Реализирана методологија на работата.....	12
4.	Анализа на регионалниот контекст и иновацискиот потенцијал.....	14
3.1	Карактеристики на развој на Југоисточен плански регион.....	14
3.2	Потреба од соработка со останатите плански региони.....	27
3.3	Анализа на влијателни фактори.....	30
4.	Управување со регионални стратегии за иновации.....	38
4.1	Клучни засегнати страни.....	39
4.2	Следни чекори за имплементација.....	42
5.	Визија и мисија.....	43
6.	Стратешки цели	44
	Стратешка цел 1: Развој на човечки ресурси подготвени да иновираат во регионот.....	44
	Стратешка цел 2: Развој на иновациска политика и култура во Југоисточен плански регион.....	45
	Стратешка цел 3: Развој на инфраструктура за поддршка на иновации во Југоисточен плански регион.....	46
	Социјални иновации.....	48
7.	Можни предизвици при спроведување на Регионалната стратегија за иновации.....	51
8.	Можности за финансирање.....	52
9.	Мониторинг и евалуација.....	55
9.1	Мониторинг.....	55
9.2	Евалуација.....	57
10.	Акциски план.....	57
11.	Анекс.....	63
	Прашалник за компании во однос на потреби за зголемување на иновативноста.....	63

Табели

Табела 1: Население по години.....	14
Табела 2: Индекс на население.....	15
Табела 3: Учество во вкупно население на државата.....	16
Табела 4: Бруто домашен производ.....	16
Табела 5: БДП по жител.....	17
Табела 6: БДП по жител %.....	18
Табела 7: Бруто додадена вредност.....	18
Табела 8: Структура на бруто додадена вредност.....	19
Табела 9: Активни деловни субјекти.....	20
Табела 10: Структура на деловните субјекти.....	21
Табела 11: Инвестиции во основни средства.....	22
Табела 12: Учество на регионот во инвестиции на основни средства.....	23
Табела 13: Станови.....	23
Табела 14: Пазар на работна сила.....	25
Табела 15: Пораст на вработување по години.....	26
Табела 16: Продуктивност на трудот.....	26
Табела 17: Индекс на БДП и индекс на вработеност.....	26
Табела 18: Однос на вработеност град-село.....	30
Табела 19: Структура на невработените.....	31
Табела 20: Здравствени осигуреници.....	32
Табела 21: Главни дејности на најуспешните претпријатија.....	32
Табела 22: Раст на профит, приход, инвестиции и број на вработени по дејности.....	33
Табела 23: Компании учесници во анализата според дејноста.....	34

МЛС	Министерство за локална самоуправа
РИС	Регионални стратегии за иновации
УНДП	United Nations Development Program (Програма за развој на Обединети нации)
ЦРПР	Центри за развој на плански региони
SE2020	Стратегија на Југоисточна Европа 2020
МСП	Мали и средни претпријатија
ЕУ	Европска унија
EU2020	Стратегија за развој на Европска унија 2020
ИКТ	Информациско и комуникациска технологија
ИТ	Информациска технологија
GEM	Global Entrepreneurship Monitor
GEI	Global Entrepreneurship Index
ИиР	Истражување и развој
НВО	Невладина организација

1. Вовед

Основна цел на Регионалните стратегии за иновации (РИС) е да се определат начините како да се зголеми иновативноста во регионот со користење на ограничените локални, национални и Европски финансиски фондови, притоа оптимизирајќи ги капацитетите за истражување и развој (и во образовниот и во бизнис секторот), постојниот бизнис потенцијал и капацитетите на компаниите во делот на усвојување и користење на современи технологии, а сето ова да биде поддржано од локалната и регионална администрација. Клучниот фокус на ваквите стратегии е зголемување на конкурентноста на локалните и регионалните мали и средни претпријатија во насока на градење на економија базирана на знаење, преку зајакнување на врските и соработката помеѓу истражувачките центри (академскиот сектор), бизнисот, администрацијата и невладиниот сектор (т.н. четиристран хеликс).

РИС претставува концепт на развој на регионална политика поврзана со иновациите, која базира на претпоставката дека не е важно само присуството на технолошкото знаење, туку е потребно и соодветна бизнис клима (еко-систем) и адекватно ниво на соработка помеѓу засегнатите страни и чинителите во регионот.¹

РИС проектите за првпат биле иницирани во 1994 година со цел да им се помогне на регионите да ги прифатат иновациите како основа за регионален економски развој. Овој пристап во изминатите дваесетина години неколку пати бил ревидиран, подобруван и освежуван, за да во последните 3-4 години низ Европа актуелен е пристапот на т.н. „паметна специјализација“ (smart specialization). Притоа, под **Стратегија на паметна специјализација** се подразбира „национална или регионална стратегија за иновации која поставува приоритети за да изгради **конкурентска предност** преку развој и поврзување на сопствените сили за истражување и иновации со бизнис потребите со цел откривање на нови можности и развој на пазарот на кохерентен начин **избегнувајќи дуплирање и фрагментација на напорите на засегнатите страни.**“² Како што и наведуваат препораките на Европскиот парламент, улогата на „паметната специјализација“ е да овозможи максимално искористување на постоечките ресурси во некој регион (знаење, физички ресурси, финансии и сл.), при што државата и/или регионот се стимулирани да финансираат проекти од оваа област, бидејќи областа има потенцијал за најголем економски раст и развој.

Европа се соочува со големи економски предизвици кои бараат воведување на амбициозни економски политики. Европската Унија има утврдена визија за Европската социјална пазарна економија во стратегијата Европа 2020, која има за цел да ги соочи

1 <http://www.know-hub.eu/knowledge-base/encyclopaedia/regional-innovation-strategies.html>
2 Regulation (EU) 1301/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013

структурни слабости преку напредок во три поврзани приоритети:

- Паметен раст, базиран на знаење и иновации
- Одржлив развој преку промовирање на поголемо и поефикасно искористување на ресурсите, зелена и конкурентна економија
- Инклузивен раст, поттикнување на висока вработеност, како и економска, социјална и територијална кохезија

Регионалната стратегија за иновации се развива преку вклучување на национални и/или регионални органи на управа, засегнати страни и чинители, како што се универзитетите и другите високообразовни институции, партнери од индустријата (бизнис секторот) и општеството вклучени во претприемачкиот процес и неговиот еко-систем (слика 1). За да овој еко-систем за развој на иновациите се развива потребно е да бидат исполнети многу услови, како што е на пример: соодветна култура – која поддржува преземање на ризик, иновативно размислување и сл; пристап до финансии неопходен за развој на нови производи и/или услуги, и др.

Слика 1: Засегнати страни (stakeholders) во еко-системот кој поддржува развој на иновации

Согласно препораките на Европската комисија, Стратегијата за паметна специјализација за истражување и иновации (Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation – **RIS3**) потребно е да:

- биде базирана на SWOT анализа или слични анализи за да се прпознаат и концентрираат ресурсите на ограничена група на приоритети за истражување и развој на иновации
- содржи мерки за стимулација на истражувањето и развојот, развојот на нови технологии и инвестиции во развој во рамки на приватниот сектор
- содржи систем за следење и мониторинг
- потенцира дека државата има прифатено рамка која обезбедува буџетски ресурси за истражување и развој на иновации и
- државата членка на ЕУ има прифатено повеќегодишен план за буџетирање и приоритизација на инвестиции поврзани со ЕУ приоритети (European Strategy Forum on Research Infrastructures – ESFRI)³

Со развојот на регионалните стратегии за иновации во Република Македонија се прави прв обид за „спуштање“ на поддршката за развој на иновативниот потенцијал и конкурентноста на малите и средни компании на регионално, односно локално ниво.

Националната стратегија за иновации на Република Македонија беше донесена во 2012 година, а со регионалните стратегии за иновации, поддршката за иновации се прилагодува на спецификите на регионите во Македонија.

---

³ Во Република Македонија сеуште не се прифатени овие приоритети и нема обезбедено буџет за финансирање на иновативни проекти на регионално ниво. За очекување е дека со усвојување на Регионалните стратегии за иновации ќе се обезбеди и соодветен повеќегодишен буџет.

2. Методолошки пристап

Согласно препораките на Европската комисија⁴ методологијата за реализација на Регионална стратегија за иновации се препорачува да базира на следните шест чекори:

1. Анализа на регионалниот контекст и иновациониот потенцијал
2. Управување: да се обезбеди вклучување на сите засегнати страни и сопствеништво врз стратегијата (поставување на процесите и начините на управување на регионалната стратегија за иновации)
3. Развој на заедничка визија за иднината на регионот
4. Идентификување на приоритети, односно стратешки цели
5. Дефинирање на акциски план со кохерентен микс на политики, индикатори и патеки за реализација
6. Интегрирање на механизми за мониторинг и евалуација

Во текстот што следи накратко ќе биде елабориран секој од чекорите потребни за развој на регионална стратегија за иновации.

1. Анализа на регионалниот контекст и иновациониот потенцијал

Во оваа фаза потребно е да се даде одговор на прашањето: Што поседуваа регионот? (односно каква е регионалната технолошка инфраструктура за поддршка за развој на иновациите). Во таа насока потребно е да се анализира бројот на компании во регионот, динамика на растна економијата, секторската поделеност на компаниите. Како дополнителна анализа на компаниското работење е и вклучување на анализата на снабдувачките и вредносни синџири во регионот. Покрај тоа, во оваа фаза од процесот на развој на иновационата стратегија важно е и да се сфатат и квалитативните карактеристики на претприемачкиот процес во регионот во зависност од расположивоста и капацитетите на засегнатите страни од еко системот (анализа на динамиката на **претприемачкото опкружување**). Доколку во регионот постојат брзорастечки компании или средни и големи компании кои продуцираат нови производи/услуги, голем извоз и сл., во функција на анализа на најиновативните претпријатија од регионот потребно е детално да се опишат причините за успех на овие компании.

Како резултат од овие анализи би можело на ниво на регион да:

- се утврди иновативниот потенцијал на регионите

⁴ European Commission: Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations (RIS 3) – Regional Policy Series, Smart Specialisation Platform, 2012

- се лоцираат најиновативни претпријатија
- се утврди застапеноста на различните видови на иновации (производи/услуги, процеси, бизнис модели)
- се согледаат детерминантите за подобрување на иновативниот потенцијал, како и начините на мерење и на следење на истиот (иновациски премиум⁵, инвестиции во ИиР, патенти, врски на релација индустрија – наука, институции за подршка на МСП и расположливост со инфраструктура за подршка, центри за МСП, инкубатори, кластери и сл.)
- се мапира претприемачкиот (иновацискиот) екосистем на регионот
- се идентификуваат индустрии со најголем потенцијал за иновации (производи и/или услуги, процеси и бизнис модели)
- се утврди кои елементи од иновацискиот менаџмент егзистираат во регионот (методологија, алатки и техники)
- се дефинираат индикаторите за мерење на иновативноста на регионално ниво, кои би служеле за годишна (дво-годишна) компаративна анализа на истите

2. Управување: да се обезбеди вклучување на сите засегнати страни и сопствеништво врз стратегијата (поставување на процесите и начините на управување на Регионалната стратегија за иновации)

За да се обезбеди сите засегнати страни да ја поседуваат и споделуваат стратегијата, треба да се обезбеди “лидерство базирано на соработка”, што значи дека хиерархиите во донесувањето на одлуки треба да бидат доволно флексибилни за да се обезбеди секој учесник (заинтересирана страна) да има улога и евентуално да го преземе водството во специфична фаза на дизајнот на стратегијата, согласно карактеристиките, минатото и капацитетите на секој учесник. Истото важи и во делот на имплементација на акцискиот план на стратегијата.

3. Развој на заедничка визија за иднината на регионот

Имање на јасна и заедничка визија за регионален развој е круцијално за да се одржат засегнатите страни заинтересирани во процесот. Притоа визијата го истакнува тоа што се сака да претставува стратегискиот документ на потесната и поширока околина, односно со една реченица да се искажат целите/желбите, т.е. да се каже каков сакаме да биде светот во којшто ќе се имплементира стратегијата. Станува збор за долгорочен поглед којшто се

⁵ Иновациски премиум претставува мерка за мерење на иновативниот потенцијал на компаниите, кој претставува позитивна разлика (доколку постои) од пазарната вредност на компанијата и нето сегашна вредност на компанијата базирана на готовински тек од тековни производи и услуги. (Jeff Dyer, Hal Gregersen, Clayton M. Christensen: The Innovators DNA – Mastering the Five Skills of Disruptive Innovation, Harvard Business Review Press, 2011)

концентрира на иднината.

Мисијата пак, треба да ја определува основната цел на постоење на овој стратешки документ, прецизно опишувајќи ја причината за своето постоење и активностите коишто се преземаат за да се реализира визијата.

4. Идентификување на приоритети

Многу е значајно институцијата која ќе биде одговорна за управување со регионалната стратегија за иновации да се фокусира на ограничен број на иновациски и истражувачки приоритети во согласност со потенцијалот за паметна специјализација откриени во фазата на анализирање. Треба да се почитува моменталниот претприемачки/иновациски екосистем. Притоа овие приоритети, односно стратешки цели ќе бидат подрачјата каде регионот реално ќе може да се надева да оствари извонредност.

Како алатки за идентификување на приоритетните области за развој на регионите би можело да се користат:

- SWOT анализата, која ја анализира моменталната ситуација на внатрешните (силни и слаби страни) и надворешните фактори (можности и ризици) одговорни за иновациски развој на регионот
- PESTEL анализата, која на долг рок ги анализира надворешни фактори (политичката и економската ситуација, нивото на социјална развиеност, технолошката развиеност, состојбата на животната средина и законската регулативата)

5. Дефинирање на акциски план со кохерентен микс на политики, индикатори и патеки за реализација

Акцискиот план претставува начин на деталзирање и организирање на сите правила и алатки кои ќе бидат потребни за регионот да ги постигне приоритетните цели. Акцискиот план треба да обезбеди сеопфатна и конзистентна информација за:

- стратешките цели
- временската рамка за имплементација
- извори на финансирање
- проценка на распределба на буџетот

6. Интегрирање на механизми за мониторинг и евалуација

Мониторингот се однесува на потребата да се следи прогресот на имплементација. Евалуацијата се однесува на оценка на тоа дали и како се исполнуваат стратешките цели. За да се спроведе евалуацијата важно е целите во Регионалната стратегија за иновации да бидат јасно дефинирани во мерливи величини на секое ниво на имплементација, т.е. од

стратешки, генерални, цели, кон специфични цели поврзани со секоја акција.

Централна задача при дизајнот на РИС е да се идентификуваат сеопфатни индикатори и да се определат основата на индикаторите и проектираната вредност за секој од истите.

3. Реализирана методологија на работата

Со оглед на лимитираниот период за изработка на Регионалната стратегија за иновации, гореспоменатата методологија беше следена во целост, но во една „забрзана форма“. Периодот на подготовка на иновациската стратегија беше март – јуни 2016 година.

Канцелариско истражување (desk research) опфати анализа на постоечките домашни стратегии и документи поврзани со регионалниот развој, иновативноста, конкурентноста и сл., и анализа на одредени досегашни истражувања релевантни за темата. Паралелно, се одвиваше и анализа на најдобри практики од развиени земји (пред сè ЕУ), како и на препораките на Европската комисија за развој на вакви стратешки документи (Регионална стратегија за иновации која базира на „паметна“ специјализација).

Клучни домашни документи кои се консултирани во подготовката на Регионалната стратегија за иновации:

- Стратегија за конкурентност со акционен план на Република Македонија 2016 – 2020
- Национална стратегија за одржлив развој на Република Македонија
- Национална стратегија за млади на Република Македонија 2016 - 2025
- Национална стратегија за намалување на сиромаштијата и социјална вклученост 2010-2020 година
- Национална стратегија за образование 2016 – 2020 година (работни документи од јуни 2016)
- Стратегија за иновации на Република Македонија 2012 – 2020 година (со новиот акциски план усвоен во 2016 година)
- Стратегија и акциски план за стручно образование и обука на Република Македонија 2013 – 2020 година..
- Индустриска политика на Република Македонија 2009 – 2020 година.
- Акциски план за подобрување на конкурентноста.
- Национална стратегија за развој на малите и средните претпријатија.

- Национална стратегија за претприемачко учење 2014-2020 (со акциски план од 2016 година)
- Стратегијата за регионален развој на Република Македонија 2009-2019 година
- Програма за развој на Југоисточен плански регион 2015 – 2019

Во рамки на фазите од методологијата за развој на Регионална стратегија за иновации се одржаа две работилници со засегнатите страни за развој на стратегијата. Првата работилница се одржа во Скопје – и таа беше од општ карактер наменета за претставниците на сите плански региони. Првата работилница имаше за цел да ја презентира важноста за создавање на ваков вид на стратегија, при што беше објаснета и методологијата за изработка на регионална стратегија за иновации.

Втората работилница се одржа во канцеларијата на Југоисточниот плански регион. Успешно реализираната работилница резултираше со бројни сугестии, можни активности и приоритетни области за развој на иновативноста, кои се вклучени во овој стратегиски документ.

Како следен елемент за собирање на релевантни податоци, беше изработен он-лајн анкетен прашалник кој беше дистрибуиран до компаниите и до претставници на организациите за бизнис поддршка во регионот. Целта на прашалникот беше да се вклучат повеќе компании од регионот за проценка на тековната состојба и нивно мислење и идеи за подобрување на иновативниот капацитет на регионот. Прашалникот е испратен до 300 претпријатија во базата на податоци на Центарот за развој на Југоисточен плански регион при што одговорија 48 претставници на компании. Прашалникот е даден во Анекс 1 од овој документ, а повеќе детали за собраните информации се наоѓаат во насловот 3.3 - Анализа на влијателни фактори.

Добиените информации од овој механизам, како и се она што претходно беше собрано како информација и анализирано, резултираше во изработка на нацрт верзија на регионалната стратегија за иновации.

Нацрт верзијата од стратегијата на почетокот на јули 2016 година беше испратена на увид до Центарот за развој на Југоисточниот плански регион и засегнатите страни.

Добиените коментари, препораки и сугестии беа вклучени во финалната верзија на Регионална стратегија за иновации.

4. Анализа на регионалниот контекст и иновацискиот потенцијал

3.1 Карактеристики на развој на Југоисточен плански регион

Демографски развој. Основните индикатори за следење на демографскиот развој на еден регион се прикажани во табелата 1. Во самата табела се прикажани индикаторите за сите осум плански региони во Република Македонија вклучувајќи го бројот на општини и населени места во секој регион поединечно. Основните демографски индикатори се однесуваат на: вкупното население според последниот попис спроведен во Република Македонија во 2002 година и проценката на населението во 2014 година подготвена од страна на државниот завод за статистика на Р.Македонија, густината на населеност, вкупниот број на живеалишта и просечниот број на членови по живеалиште.

Табела 1: Демографски индикатори на Југоисточниот плански регион и на другите региони⁶

Индикатори	Вардарски	Источен	Југозападен	Југоисточен	Пелагониски	Полошки	Североисточен	Скопски
Број на општини	9	11	13	10	9	9	6	17
Број на населени места	215	217	286	188	343	184	192	142
Вкупно население, Попис 2002	154.535	181.858	221.546	171.416	238.136	304.125	172.787	578.144
Процент од населението во Р. Македонија 2002	7,64	8,99	10,95	8,48	11,77	15,04	8,54	28,58
Процена на населението, 2014	153272	177411	220065	173572	231500	319532	176174	617646
Процент од населението во Р. Македонија 2014	7.41	8.57	10.64	8.39	11.19	15.44	8.51	29.85
Густина на населеност, 2014	37,9	50,3	66,0	63,3	49,3	131,8	76,15	338,1

⁶ Извор: Државен Завод за Статистика на Р. Македонија (Попис 2002 година, "Регионите во Република Македонија 2015" и Проценка на население во 2014 година)

Вкупен број на живеалишта, Попис 2002	61.367	72.248	84.627	59.499	93.976	78.544	59.488	188.394
Просечен број на членови по домаќинство Попис, 2002	3,2	3,1	3,8	3,4	3,3	4,4	3,7	3,5

Вкупниот број население во Југоисточниот плански регион од 2002 до 2014 година се зголемил за 1,26%, додека во однос на вкупното население во Република Македонија се намалил за 0,09%.

Населението во регионот е рамномерно населено со средна густина од 63,3 жители на км² и 59.499 живеалишта.

Табела 2: Демографски податоци за Југоисточниот плански регион 2010-2014 година⁷

Година	2010	2011	2012	2013	2014
Мажи	117.250	116.979	116.656	116.289	87768
Жени	116.887	116.649	116.303	115.824	85804
Вкупно	234.137	233.628	232.959	232.113	173572

Во вкупниот број на население поголем е бројот на машко население. Сепак, разликата помеѓу мажите и жените како што е прикажано во табела 2 е минимална и не влијае на демографскиот дисбаланс.

Најголемо учество во вкупното население има популацијата на возраст од 20-60 години.

Од друга страна механичкиот одлив на регистрирани лица кои го напуштиле регионот е незначителен, со што не придонесува за намалување или зголемување на бројот на население во значителна мерка.

Табела 3: Демографски податоци за Југоисточниот плански регион 2010-2014 година за механички прилив и одлив на население (доселено/отселено) внатре во регионот

Година	2010	2011	2012	2013	2014
Доселено население	250	271	254	195	579
Отселено население	240	274	292	259	630

Во однос на внатрешните миграции, Југоисточниот регион бележи тренд на зголемување

7 Извор: Извор: Државен Завод за Статистика на Р. Македонија

на отселено население, освен во 2010 година кога има повеќе доселени од отселени. Во 2014 година значително е зголемен бројот и на отселено и на доселено население во регионот. Порастот на отселеното население изнесува 116% во однос на 2012 година. Додека порастот на бројот на доселено население изнесува 128%. Треба да се напомене дека во руралните општини од овој регион бројот на отселено население е поголем во однос на бројот на доселено население.

Табела 4: Демографски податоци за Југоисточниот плански регион 2009-2014 година за механички прилив и одлив на население (доселено/отселено) надвор од регионот

Година	2010	2011	2012	2013	2014
Доселено население	75	117	117	138	275
Отселено население	8	24	9	2	25

Состојбата со надворешните миграции е спротивна во однос на внатрешните миграции, односно бројот на доселено население бележи континуиран раст во целиот анализиран период 2010-2014 година. Порастот на бројот на доселеното население е најизразит во 2014 година.

Карактеристика за севкупните миграции е дека бројот на отселено и доселено население во анализираниот период и покрај порастот во 2014 година е сеуште доста низок и незначително влијае на структурата на населението во регионот. Причината за оваа ситуација можеби е несоодветната регистрација на мигрантите од страна на државата и одговорните институции при евиденцијата на ваквите случаи. Сепак генерална констатација е дека достапните податоци не ја одразуваат реалната слика на доселени и отселени лица во регионот.

Како важни елементи во развојот на иновациската стратегија за овој регион треба да се напомене трендот на стагнација на пораст на населението, доста високиот тренд на активност на населението, најголемата вработеност и најниската невработеност на овој регион споредбено со останатите региони.

Економски развој. Југоисточниот плански регион постигнува значајни резултати во економијата на Република Македонија. После Скопскиот регион овој регион има најдинамичен раст. Во структурата на економијата застапени се сите стопански сектори. Најзначајни сектори се земјоделството, градежништвото, трговијата, рударството, текстилната индустрија, тутунската индустрија и угостителството. Иако доминира индустријата исклучително динамичен раст има и услужниот сектор. Сепак, Југоисточниот плански регион е претежно земјоделско подрачје кој располага со одлични климатски услови за производство на раноградинарски култури, како свеж зеленчук и овошје.

Југоисточниот регион според вредноста на развојниот индексот кој изнесува 0,89, односно 11 индексни поени под просекот на државата, се наоѓа на второ место по развиеност (после Скопскиот плански регион). Економско-социјален индекс изнесува 1,38, односно е 38 индексни поени над државниот просек, додека пак демографски индекс е 0,58.

Според новата класификација развојниот индекс на Југоисточниот регион изнесува 97,1, економско-социјалниот 129,5, додека демографскиот индекс е 72,4.

Табела 5: Бруто-домашен производ во Република Македонија и во Југоисточен регион во периодот 2009 – 2012 година

Година	БДП во милиони денари Република Македонија	БДП во милиони денари Југоисточен регион	Процент (%) на учество во вкупниот БДП
2009	409.100	32.785	8.01
2010	434.112	38.023	8.76
2011	459.789	44.688	9.72
2012	458.621	42.261	9.21

Од табелата може да се забележи дека во 2012 година, жителите од Југоисточниот плански регион кои претставуваат 8,4 % од вкупниот број на жители во државата, создале 9.21% од нејзиниот Бруто домашен производ. Понатаму, во периодот 2009 – 2011 година, стапката на раст на БДП на регионот е многу повисока во однос на растот на националниот бруто домашен производ. Овој податок зборува дека и покрај фактот што на овој период му претходеше глобалната економска криза во 2008 година, Југоисточниот плански регион забележува висок раст на БДП. Во 2010 година стапката на пораст на БДП на државно ниво е 6.1% во однос на претходната година, додека во регионот БДП пораснал за 15.9%. Во 2011 година БДП на државно ниво пораснал за 5.9%, а во Југоисточниот плански регион за 17.5%. Во 2012 година, БДП на државно ниво опаѓа за 0.4 %, а во Југоисточниот плански регион за 4.5 % во однос на претходната година. Треба да се спомене и дека Југоисточниот плански регион континуирано во текот на целиот анализиран период има највисок БДП во споредба со останатите плански региони, со исклучок на Скопскиот регион, што укажува на динамична економија на регионот со бројни можности и значителен потенцијал за инвестиции во производниот и услужниот сектор.

Табела 6: Раст на бруто-домашниот производ по жител во Република Македонија и во Југоисточниот регион во периодот 2009 – 2012 година

Година	БДП по жител во Република Македонија	БДП по жител во Југоисточен регион	Индекс
2009	200.293	189.566	94.64
2010	211.246	219.714	104.01
2011	223.357	258.230	115.61
2012	222.384	244.207	109.81

Југоисточниот плански регион во 2012 година остварил БДП од 3.970 евра по жител, што е за 9,8 % повисок од просекот на Република Македонија. Во анализираниот период најголем износ на БДП по жител регионот забележал во 2011 година кога тој изнесува 4.199 евра, односно 15,61 % повисок од националниот просек. Најголем раст на БДП, регионот забележал во 2011 година, кога БДП по глава на жител пораснал за 17,5 % во однос на претходната година.

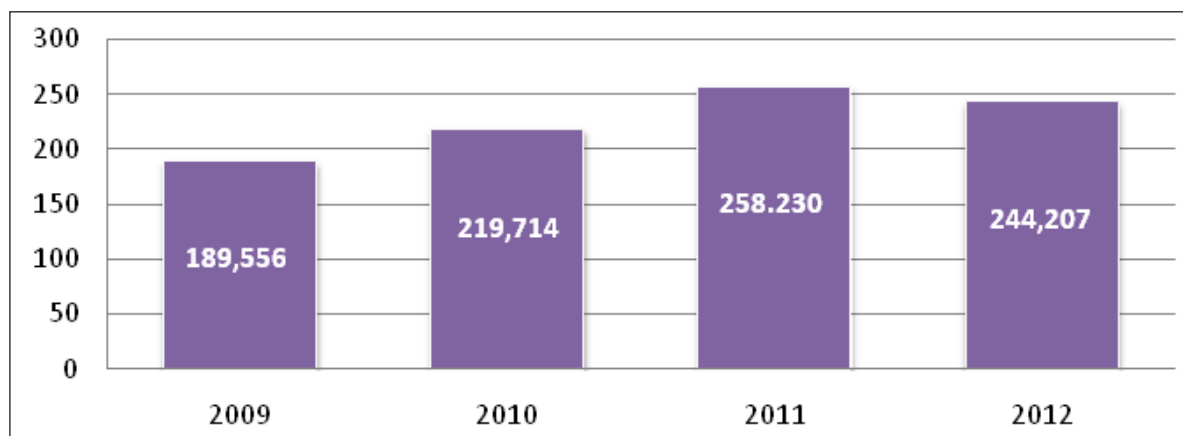
Индексите на бруто-домашниот производ по жител на сите региони во Република Македонија се прикажани во следната табела.

Табела 7: Индекс на бруто-домашниот производ по жител, во планските региони, во периодот 2009 – 2012 година

Показател	2009	2010	2011	2012
БДП по жител Република Македонија	100	100	100	100
Вардарски регион	96.9	97.8	102.2	104.50
Источен регион	85.1	97.9	92.6	92.20
Југозападен регион	70.0	73.6	72.6	78.10
Југоисточен регион	94.6	104	115.6	109.81
Пелагониски регион	109.7	106.7	102.0	95.00
Полошки регион	46.9	46.8	47.3	43.95
Североисточен регион	52.3	51.4	65.2	67.66
Скопски регион	155	149	144	149.37

Во следниот Графикон се прикажани трендот и динамиката на раст и опаѓање на БДП по глава на жител во Југоисточниот плански регион во периодот 2009 – 2012 година.

Слика 2: Југоисточен плански регион - БДП по жител

Бруто додадена вредност според секторот на дејноста. Во развојот на севкупната економија на Југоисточниот плански регион, земјоделството има најзначајно место. Оваа констатација ја потврдуваат податоците презентирани во подолу прикажаната табела според кои најголема додадената вредност во структурата на БДП на регионот има земјоделството. Овој сектор во структурата на БДП на национално ниво учествува со 10,3 %, додека во структурата на БДП на Југоисточниот плански регион учествува со 34,3%. Понатаму, интересен е и податокот дека во Југоисточниот плански регион се создава безмалку една третина од вкупната бруто додадена вредност на овој сектор.

Табела 8: Бруто додадена вредност според позначајните сектори на дејноста од 2010 до 2012 година во Република Македонија и во Југоисточниот регион

Позначајни сектори	2010		2011		2012	
	Република Македонија	Југоисточен Регион	Република Македонија	Југоисточен Регион	Република Македонија	Југоисточен Регион
Земјоделство	43.739	13.028	43.895	12.974	40.705	12.515
Индустрија	81.803	5.232	87.048	6.902	70.198	5.923
Градежништво	23.902	1.806	29.924	2.553	31.166	2.279
Трговија	77.176	4.908	83.316	6.912	85.261	6.441
Останати дејности	154.528	8.372	158.208	9.769	168.005	9.299
Вкупна додадена вредност	381.148	33.346	402.392	39.110	395.335	36.457

Во анализираниот период се забележува тенденција на намалување на учеството на додадената вредност во земјоделството во структурата на БДП на регионот. Имено, во 2010 година, земјоделството, учествува со 39,06 % во вкупниот БДП на Југоисточниот регион, во 2011 година учеството се намалило и изнесува 33,17%. а во 2012 година, овој сектор учествува со 34,33 % во вкупниот БДП на регионот. Загрижува податокот дека и покрај зголемените инвестиции во основни средства во овој сектор (следна табела), учеството на секторот во вкупниот БДП во периодот 2010 – 2012 година е намалено за 3.94%. Една од причините за ваквата состојба е негативниот тренд на извозот на регионот. Потребно е детално да се анализа оваа состојба и да се превземаат мерки за одржување на растот на овој сектор кој е основен двигател на економскиот развој во регионот.

Индустријата во структурата на БДП на регионот има релативно променливо учество и тоа 15,70% во 2010 година, 17,64 во 2011 година и 16,24 во 2012 година. Постои простор за понатамошен раст на овој сектор.

Пораст на бруто додадената вредност се забележува и во секторот градежништво и дејности поврзани со недвижен имот. Охрабрува растот на уделот на градежништвото

во вкупниот БДП, што укажува на динамична економија со простор за инвестиции во станбени и деловни простори и останати градежни дејности.

Инвестиции во основни средства. Вкупната номинална вредност на инвестициите во основни средства, на ниво на Р. Македонија, бележи континуиран пораст и истите се зголемуваат во текот на целиот анализиран период. Во југоисточниот плански регион состојбата е поинаква. Имено инвестициите во основни средства се зголемени само во 2010 во однос на 2009 година, додека во 2011 и 2012 година бележат тенденција на намалување.

Загрижува и малото учество на инвестициите во основни средства од регионот во вкупното ниво на инвестиции во основни средства од само 4,33 % во 2013 година. Ова генерално укажува дека, мал процент од добивката се вложува во набавка на нова технологија и севкупна модернизација на фирмите. Претпријатијата од овој регион се сеуште преодоминантно трудоинтензивни со мала техничко – технолошка опременост.

Табела 9: *Инвестиции во основни средства во Република Македонија и Југоисточниот плански регион*

Година	Република Македонија /износ во милиони денари/	Југоисточен регион /износ во милиони денари/
2009	81.872	4.437
2010	82.968	5.775
2011	94.698	4.959
2012	105.443	4.561

Инвестициите во основни средства во позначајните сектори на дејноста во Република Македонија и во Југоисточниот плански регион се прикажани во следнава табела.

Табела 10: *Инвестиции во основни средства според секторот на дејноста во Република Македонија и Југоисточен регион во 2010, 2011 и 2012 година*

Инвестиции во основни средства според секторот на дејноста /во милиони денари/						
Позначајни Сектори	2010		2011		2012	
	Република Македонија	Југоисточен Регион	Република Македонија	Југоисточен Регион	Република Македонија	Југоисточен Регион
Земјоделство,	2.356	88	2.022	233	2.557	567
Индустија	22.469	630	21.748	750	26.428	1.024
Градежништво	28.769	2.653	29.584	1.342	34.679	2.081
Трговија	12.220	2.112	20.909	1.617	15.860	448
Останати дејности	17.152	290	20.435	1.017	25.919	441
Вкупно	82.966	5.773	94.698	4.959	105.443	4.561

Во Југоисточниот плански регион во анализираниот период од 2010 до 2012 година во континуитет растат инвестициите во земјоделството (од 88 на 233 и 567 милиони денари односно 544% во однос на 2010 година) и во индустријата (од 630 на 750 и 1.024 милиони денари односно 62,5% во однос на 2010 година).

Инвестициите во основните средства во градежништвото иако номинално се највисоки, бележат драстичен пад, од 2.653 во 2010 година на 1.342 милиони денари во 2011 година, а потоа повторен пораст на 2.081 милиони денари во 2012 година. Во трговијата се забележува континуиран пад во инвестициите во основни средства од 2.111 милиони денари во 2010 година, на 448 милиони денари во 2012 година.

Сумирано, во анализираниот период, во Југоисточниот регион, се забележува дека иако бруто домашниот производ е зголемен, се забележува пад и на така ниските вкупни инвестиции во основни средства. Ова значи дека голем дел од профитот не се инвестира во основни средства и подолгорочни инвестиции и е неопходно охрабрување и поддршка на деловните субјекти за поголеми инвестиции во основни средства. Југоисточниот регион во 2012 година учествува со само 4,33% во вкупните инвестиции во основни средства на државно ниво.

Според податоците на Државниот завод за статистика, бројот на активни деловни субјекти во 2014 година во Југоисточниот регион изнесува 5969 и претставува 8,21% од вкупниот број на активни деловни субјекти во Република Македонија кој изнесува 70659 (2014 година). Ако го земеме во предвид бројот на жителите во регионот, може да се заклучи дека 8,4% од физичките лица и 8,5% од правните лица се со живеалиште односно седиште во Југоисточниот плански регион.

Табела 11: Број на активни деловни субјекти според бројот на вработени

Категоризација	Република Македонија	Југоисточен Регион	Република Македонија	Југоисточен Регион	Република Македонија	Југоисточен Регион	Република Македонија	Југоисточен Регион
	2011		2012		2013		2014	
Вкупно	73.118	6.248	74.424	6.373	71.290	6.083	70.569	5969
0 ⁸	6.674	355	7.158	414	4.415	295	3972	102
1-9	60.620	5.361	61.053	5.410	60.599	5.247	60215	3651
10-19	2.754	269	2.937	274	2.989	273	3092	170
20-49	1.698	152	1.795	153	1.787	146	1869	146
50-249	1.187	103	1.280	113	1.291	111	1305	83

8 Вклучувајќи и деловни субјекти со неутврден број на вработени

250 +	185	8	201	9	209	11	206	7
-------	-----	---	-----	---	-----	----	-----	---

Податоците од табелата укажуваат дека во периодот од 2011 до 2014 година се забележува пад на бројот на активни деловни субјекти како на национално ниво, така и на ниво на Југоисточен плански регион (од 6.248 на 5969). Микро претпријатијата и понатаму се двигател на економијата на регионот и потврда за претприемачкиот дух на неговите жителите. Нивниот број континуирано расте во периодот од 2010 до 2012 година, а бележи мал пад во 2013 година (5.247). Понатаму, бројот на малите претпријатијата останува речиси непроменет (273), како и бројот на средните претпријатија чиј број во 2010 година е скоро идентичен како и во 2013 година (112 во 2010, 111 во 2013 година), но во 2014 година има драстичен пад на бројот на средните претпријатија и тој број изнесува 83 што е намалување од 25,23%. Бројот на големите активни деловни субјекти, со повеќе од 250 вработени во 2014 година изнесува само 7. Разгледувано според критериумот број на вработени, речиси 85% од вкупниот број на активни деловни субјекти во Југоисточниот регион отпаѓа на деловните субјекти со 1-9 вработени.

Најголем дел од активните деловни субјекти во Југоисточниот регион работат во секторот на трговија на големо и мало; поправка на моторни возила и мотоцикли (2493), потоа следуваат претпријатијата од преработувачката индустрија (721) и претпријатијата од секторот на транспорт и складирање (587). Најмалку претпријатија делуваат во секторот снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација (18) што е разбирливо, бидејќи овој сектор бара огромни инвестициони вложувања.

Во 2013 споредено со 2012 година се забележува намалување на активните деловни субјекти во два клучни сектори за овој регион. Имено бројот на претпријатијата кои работат во секторот земјоделство, шумарство и рибарство е намален од 371 на 330, како и бројот на преработувачки капацитети кој е намален од 796 на 721.

Пазар на работната сила. Показателот за следење на активностите на населението е пресметана како учество на работната сила во работоспособното население на возраст од 15 до 79 години, додека стапката на вработеност односно стапката на невработеност се пресметани како учество на бројот на вработени/невработени од работоспособното население.

Споредбено овој показател има удел во стапката на активност на населението во 2009 година со 69.6% и е највисок во однос на сите региони и над националниот просек. Стапката на вработеност, 59,6%, исто така е највисока во однос на сите региони и е над националниот просек. Стапката на невработеност е најниска во Македонија и изнесува 14,4%.

Истиот тренд се повторува и во анализираната 2014 година, пришто стапката на активност на населението изнесува 66.9% и е највисока во однос на сите региони и е над

националниот просек. Стапката на вработеност од 56,8% исто така е највисока во однос на сите региони и повторно над националниот просек. Стапката на невработеност е најниска и изнесува 20,8%.

Табела 12: *Компаративни податоци и општи индикатори од социјалната сфера и пазарот на труд на Југоисточниот плански регион со параметрите на национално ниво за 2009 и 2014 год.*

Индикатори	РМ	Југоисточен	РМ	Југоисточен
	2009		2014	
Стапка на активност	56.7	69.6	57,3	66,9
Стапка на вработеност	38.4	59.6	41,2	52,9
Стапка на невработеност	32.2	14.4	28,0	20,8

Табела 13: *Податоци за Југоисточен плански регион 2009-2013 година во однос на и пазарот на труд – број на работоспособно население, активност на населението, вработеност и невработеност*

Индикатор	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Работоспособно население	139.278	139.924	140.279	140.857	140.938	140.921
Стапка на активност	69,6	69,9	71,0	70,7	69,9	66,9
Стапка на вработеност	59,6	61,9	64,4	60,9	56,8	52,9
Стапка на невработеност	14,4	11,5	9,3	13,8	18,8	20,8

Стапката на активност на населението е највисока во однос на останатите региони е далеку над националниот просек. Истата бележи континуиран раст во периодот 2009-2012, со благ пад во 2013 во однос на 2012 година и поголем пад во 2014 година во однос на претходната година.

Стапката на вработеност бележи раст во периодот 2009-2011 година од 59,6% на 64,4, додека во периодот 2012 и 2013 година има тренд на намалување, односно од 60,9% на 56,8, а во 2014 стапката на вработеност се спушта на 52,9. Во истиот период на национално ниво изнесува 41,2.

Иако стапката на невработеност е најмала во однос на останатите региони и е далеку под националниот просек, загрижува трендот на постојан пораст во периодот 2011 – 2013 година и на стапката на невработеност како процент на работоспособното население, пришто во 2013 година е највисока во однос на анализираниот период. Во 2012 година

невработеноста се зголемила на 13,8 во 2013 година е 18,8, додека во 2014 година оваа стапка е највисока во анализираниот период и изнесува 20,8. Стапката на невработеност во Југоисточниот регион е значително повисока во урбаните отколку во руралните средини, што се должи на развиеноста на земјоделството во регионот. Според полот, состојбата е променлива, но во последните две години, стапката на невработеност е поголема кај жените.

Просечната исплатена нето плата во Југоисточниот регион во 2013 година бележи намалување во однос на 2012 година за 0,84 %. Падот во платите оди паралелно со намалувањето на бројот на деловните субјекти од 6.373 во 2012 на 6.038 во 2013 година. Слично намалување се забележува и на државно ниво. Највисоко исплатена просечна бруто и нето плата во Југоисточниот регион во 2013 година е во секторот финансиски дејност и дејности на осигурување 45.719 и 34.827 респективно, а веднаш зад овој сектор се платите во секторот информации и комуникации со бруто 34.337 и нето 23.271 денари. Просечно исплатената плата во носечкиот сектор во регионот, односно во секторот земјоделство, шумарство и рибарство се ниски и изнесуваат 13.815 денари (нето). Најниски нето плати во Југоисточниот регион се исплатени во градежништвото (11.476 односно 11.792 денари).

Социјален развој. Од аспект на социјалниот развој на Југоисточниот регион како важен податок треба да се напомене стагнацијата кај бројот на население, што покажува состојба на проста репродукција без интенции за драстично зголемување и промена. Процентот на население до 14 години е под државниот просек. Тенденција на постојано зголемување има населението со 65 и повеќе години. Процентот се зголемува континуирано во целиот анализиран период и од 2009 до 2014 година бележи пораст од 0,69%.

Коефициентот на старосна зависност изнесува 41,7% за 2014 година, при што истиот многу малку варира и се движи околу државниот просек. Загрижува трендот на зголемување на овој коефициент во последните четири анализирани години (2011 - 2014 година).

Табела 14: Параметри од социјалната сфера на Југоисточен плански регион со државниот просек за период 2009 – 2014 година

Индикатор	Југоисточен регион					Просек на државно ниво (Република Македонија)				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
Население на возраст 0-14 (%)	16,9	16,5	16,6	16,5	16,5	17,6	17,3	17,1	16,9	16,8
Население на возраст 65+ (%)	12,1	12,2	12,4	12,6	12,9	11,7	11,8	11,9	12,2	12,5
Коефициент на старосна зависност	40,9	40,7	40,8	41,1	41,7	41,3	41,0	40,9	41,1	41,6

Живородени (000)	11,9	10,4	11,5	11,1	10,9	11,8	11,1	11,4	11,2	11,4
Умрени (000)	10,0	10,0	10,1	9,8	10,2	9,3	9,5	9,8	9,3	9,5
Бракови (000)	6,0	6,7	6,1	6,7	6,9	6,9	7,2	6,8	6,8	6,7
Разводи (000)	0,8	1,0	1,0	1,0	1,1	0,8	0,9	0,9	1,0	1,1
Стапка на смртност на доенчиња	6,8	1,7	11,0	5,7	12,2	7,6	7,6	9,8	10,2	9,9
Вкупна стапка на фертилитет	1,6	1,4	1,6	1,54	1,52	1,6	1,5	1,5	1,48	1,52
Просечна возраст на население	38	38	38	38,6	38,9	37	38	38	38	38,2
Просечна возраст на умрени	71	72	72	72,5	72,1	72	72	72	72	72,3

Природниот прираст на населението како разлика помеѓу бројот на живородените деца и бројот на умрените лица, како и бројот на склучени и разведени бракови за анализираниот период (2010 – 2014 година) го покажува трендот на стагнација во регионот. Ваквата состојба реално во иднина ќе влијае во динамиката на економскиот и целокупниот развој на регионот. Регионот го задржува нивото на проста репродукција, меѓутоа ако трендот се задржи, истиот дополнително ќе ја услови потребата од зголемување на човечките и финансиските ресурси од социјалната и здравствената сфера, што би претставувало дополнително оптоварување на институциите и реалниот сектор.

Стапката на живородени деца истот така варира и се движи околу државниот просек. Истата е највисока во 2010 година со 11,5 (на 000), а најниска во 2011 година 10,4 (на 000). Бројот на бракови и разводи го прати трендот на национално ниво, со многу мали отстапки и изнесува 6,0 во 2010 година и 6,9 во 2014, а стапката на разводи изнесува од 0,8 во 2010 година до 1,1 во 2014 година.

Стапката на смртност кај доенчињата варира и е под националниот просек, освен во 2012 и 2014 година кога изнесува 11,0 односно 12,2, додека најниска стапка на смртност Југоисточниот регион има во 2011 година кога истата изнесува 1,7.

Стапките на наталитет, морталитет и природен прираст го доведува регионот само до проста репродукција. Стапката на наталитет во 2014 година е блиску до државниот просек и е доста висока, од друга страна морталитетот е доста висок, но е под националниот просек. Податоците во табелата погоре во целост го покажуваат трендот на стагнација и го доведува регионот само до проста репродукција.

Трендот на деца згрижени во установи за згрижување и воспитување во Југоисточниот плански регион бележи поголем раст во 2013 година. Бројот на згрижени деца во 2013 во однос на 2012 година е зголемен за 297 или 12,01%, додека во однос на 2009 година за 586 или 23,70%.

Табела 15: Податоци за деца згрижени во установи за згрижување и воспитување во Југоисточниот плански региони во однос со националниот просек за периодот 2009 - 2013 година

Деца во установи за згрижување и воспитување на деца - детски градинки, по години					
	2009	2010	2011	2012	2013
Република Македонија	22 213	23 157	25 056	26 885	29 113
Југоисточен регион	1 887	1 873	2 119	2 176	2 473
Процент (%)	8,50	8,09	8,46	8,09	8,49

Бројот на корисници на социјална помош по носител на домаќинство во Југоисточниот плански регион континуирано се намалува. Во периодот 2009-2012 година намалувањето е за 53,52% кај носителите на домаќинство или за 54,70% кај корисници на социјална помош вклучувајќи членови на домаќинство. Како една од причина треба да се напомене континуираното зголемување на стапката на вработеност. Втора можна причина се измените во Законот за социјална заштита (Сл. Весник на РМ 79/2009) со кој се заоструваат критериумите за остварување право на социјална помош.

Двата параметри даваат доволно аргументи за можните причини за малиот број на корисници на социјална помош и нивното континуирано намалување.

Табела 16: Корисници на социјална помош според носител на домаќинство во Југоисточниот плански региони за периодот 2009 - 2012 година

	Носител на домаќинството (број на домаќинства)			
	2009	2010	2011	2012
Република Македонија	49 515	44 940	36 991	33 717
Југоисточен регион	3 180	2 073	1 702	1 702

Табела 17: Корисници на социјална помош според членови на домаќинство во Југоисточниот плански региони за периодот 2009 - 2012 година

	Членови на домаќинството (заедно со носителот)			
	2009	2010	2011	2012
Република Македонија	193 220	176 431	153 385	133 539
Југоисточен регион	11 278	8 058	5 938	6 169

3.2 Потреба од соработка со останатите плански региони

Зошто е важна соработка помеѓу планските региони во делот на реализација на заеднички иновативни проекти и активности?

Во однос на Европските норми, македонските плански региони се релативно мали. Освен во Скопскиот плански регион, во сите други региони недостасува по некој од клучните засегнати страни (описани во слика 1), или пак тие што ги има се недоволно развиени и заинтересирани за соработка. Во таа насока од особено значење е секој од планските региони да ги согледува сите можности за соработка со други региони. Во зависност од компетенциите и можностите, моменталната проблематика, интересите и др. се предлага регионите да соработуваат на национално и на меѓународно ниво, не само во пограничните области (cross-border program) туку и со несоседни региони. Регионите би соработувале на решавање на заеднички проблеми, на откривање нови можности и на заедничко учење. Партнерите би се избирале во зависност од целите и контекстот на соработката, при што би биле вклучени организации од јавниот сектор (национални и регионални), индустриски претпријатија, академски институции, невладини организации (НВО) и други релевантни субјекти. Интензитетот на соработка би варираше почнувајќи од едноставна еднократна размена на информации, па до создавање услови за развој на заеднички стратегии и нивна имплементација. Алатките и механизмите кои би ја зајакнувале соработката вклучуваат: размена на информации, заедничко финансирање на програми и проекти, заеднички инфраструктура за истражување и развој, креирање иновативни алатки за набавки, поставување на стандарди и усогласување на заедничките активности и стратегии и др.

Покрај горенаведеното, причините поради кои регионите би можеле и би требало да ја интензивираат меѓусебната соработка се повеќекратни:

- проширување на „базенот“ на достапни ресурси и базите на знаење
- пристап до дополнителни средства:
  - заедничко финансирање во рана фаза на развој на старт-ап компанија (пристап до алтернативни форми на капитал: бизнис ангели, инвестициски фондови и сл.);
  - финансирање за приватни и заеднички истражувачко-развојни проекти;
  - развој на прекугранична стратегии за истражување и развој и пристап до соодветни фондови;
- компензирање за недостаток на специфични компетенции или вештини:

- технички услуги и други видови на деловна поддршка (на пример, сертификација, брокерска обука, развој на специфични вештини, пристап до, пред се, извозни пазари, итн.);
  - развивање на шеми за мобилност помеѓу академските институции и индустријата;
  - заедничка работа поврзана со предвидување/прогнозирање на трендовите за побарувачка на производи/услуги;
  - други иницијативи поврзани со трансфер на знаење (на пример, иновационски ваучери; создавање на кластери и други иновативни мрежи за соработка);
- споделување на трошоците:
    - соработка околу инфраструктура поврзана со истражување и развој (на пример, истражувачки центри);
    - користење на инфраструктура за трансфер на технологија (на пример, научни паркови, инкубатори);
  - отстранување на „тесните грла“ во меѓусебната соработка; и
  - олеснета координацијата на политиките и наметнување на заеднички ставови на национално и меѓународно ниво:
    - споделување на информации за политики и инструменти за истражување и развој;
    - усогласување на правилата и условите за поддршка на истражувањето и развојот;
    - поставување на стандарди / законска регулатива поврзани со развој на иновациите и конкурентноста на регионите;
    - координација на приоритети за истражување и развој;
    - заеднички платформи за стратешки дијалог за истражување и развој;
    - следење и оценување на политики за истражување и развој;
    - развој на системи на подобри/поиновативни јавни набавки и др.

Заедничкиот истражувачки центар на Европската Комисија неодамна (2016) публикуваше извештај во кој е анализиран начинот на соработка на различни региони во однос на „паметната специјализација“⁹. Според тоа истражувањето кое е реализирано на повеќе од

⁹ Sörvik J., Midtkandal I., Marzocchi C., Uyerra E. (2016), How Outward-looking is Smart Specialisation - results from a survey on inter-regional collaboration in Smart Specialisation Strategies (RIS3), S3 Policy Brief Series No. 16/2016; Luxembourg

половина од територијата на Европа, како главни причини за соработка помеѓу регионите се наведуваат:

- слични форми на владеење / организација на регионите (на пример, степенот на автономија)
- регионите доаѓаат од истиот макро регион (на пример, на макро регионот на Дунав)
- регионите се географски блиски
- културната блискост
- соработка со технолошки понапредни региони
- веќе претходно реализирана успешна соработка
- предности во одредени сегменти на истражувањето и развојот кои се слични
- соработка со региони кои се понапредни во спроведувањето на политики и стратегии за истражување и развој
- слични општествените проблеми и предизвици (на пример, животната средина, транспорт)
- соработка во делот на индустриски области различни, но комплементарни едни на други и др.

Во истото истражување како најважни области за соработка помеѓу регионите се наведени следните области: иновации во услугите; туризам; транспорт; култура и креативните индустрии; здравство; храна; информациско-комуникациски технологии / дигитална агенда; енергија; одржливост и еко-иновации; нови технологии и др.

На Југоисточниот плански регион останува да ги избере полињата за соработка согласно расположливите интереси, компетенции, можностите, моменталната проблематика, и друго. Притоа треба да се има предвид дека истражувањата покажуваат дека како главни проблеми при соработката со други региони може да се јават:

- социо-културни несогласување (на пример јазични бариери)
- правни или административни бариери
- недостаток на доверба меѓу потенцијалните партнери
- недоволна посветеност на централните власти во еден или повеќе партнерски региони
- некомпатибилноста на целите за соработка

(Luxembourg): Publications Office of the European Union, EUR 27795 EN, doi:10.2791/943671

- недостаток на претходно искуство во сличен вид на соработка
- различни нивоа на политичка компетентност
- недоволна политичка посветеност во еден или повеќе партнерски региони
- недостатокот на јасност на целите за соработка
- недостаток на ресурси (на пример, финансиски, човечки и сл.)
- недоволен ангажман на регионалните чинители во еден или повеќе региони партнери

3.3 Анализа на влијателни фактори

За потребите на изработка на оваа стратегија извршена е анализата на податоци од Централен регистар за компании кои во период од 2011 до 2013 имаат постојано зголемување на приходи, или профит, или инвестиции во нова опрема или број на вработени. Во оваа анализа анализирани се 1730 компании кои исполнуваат еден од наведените услови за раст. Како главни дејности кои се застапени во овој период во Југоисточниот плански регион се прикажани на табелата.

Табела 18: Главни дејности на најуспешните претпријатија

G - Трговија на големо и трговија на мало; Поправка на моторни возила	748
C - Преработувачка индустрија	224
H - Транспорт и складирање	208
Q - Дејности на здравствена и социјална заштита	116
M - Стручни, научни и технички дејности	92
I - Објекти за сместување и сервисни дејности со храна	85
F - Градежништво	83
A - Земјоделство, шумарство и рибарство	64
S - Други услужни дејности	35
J - Информации и комуникации	24
N - Административни и помошни услужни дејности	19
P - Образование	11
E - Снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината	6
L - Дејности во врска со недвижен имот	6
K - Финансиски дејности и дејности на осигурување	4
D - Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација	3

B - Рударство и вадење на камен	1
R - Уметност, забава и рекреација	1

Најзастапената дејност е трговија на големо и мало, по што следуваат преработувачката индустрија и транспорт и складирање. Во целиот регион во анализираниот период имало 11 претпријатија од образовната дејност, со што се истакнува потребата од зајакнување на човечкиот капитал во целиот регион. Вредно е да се напомене дека стручни, научни и технички дејности (сметководствени, правни и консултативни компании, научно истражување и развој) како посебна дејност е застапена со 92 претпријатија. Треба да се има предвид дека повеќето од овие 92 компании се во делот на правни и сметководствени дејности, а ниту една не е во областа истражување и експериментален развој во природните, техничките и технолошките науки.

Растот на профитот и број на вработени е највисок кај преработувачката индустрија. Најмногу инвестиции во нови процеси/опрема имало во секторот трговија на големо и мало, а следува преработувачката индустрија.

Табела 19: Раст на профит, приход, инвестиции и број на вработени по дејности

Дејност	Раст профит (ден.)	Раст на број на вработени	Раст на инвестиции (ден.)	Раст на приходи (ден.)
G - Трговија на големо и трговија на мало; Поправка на моторни возила	336624303	458	559416305	6147052346
H - Транспорт и складирање	221015722	281	266419409	1077999960
F - Градежништво	183584850	128	40532874	576278085
C - Преработувачка индустрија	140165846	318	584527785	1493850446
Q - Дејности на здравствена и социјална заштита	44046422	62	49011978	182223114
D - Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација	33937871	13	93645117	207334133
A - Земјоделство, шумарство и рибарство	24728955	89	223727726	262962755
I - Објекти за сместување и сервисни дејности со храна	15454824	90	21459736	137110484
N - Административни и помошни услужни дејности	9052752	45	12575947	68797951
J - Информации и комуникации	7400417	36	13381328	40504117
M - Стручни, научни и технички дејности	5383673	99	56888733	132717066
L - Дејности во врска со недвижен имот	2120644	2	-1986508	3466945

S - Други услужни дејности	1140573	13	7363368	26494578
B - Рударство и вадење на камен	768577	0	576878	1735631
R - Уметност, забава и рекреација	327776	0	0	336363
K - Финансиски дејности и дејности на осигурување	73872	3	30260	715057
P - Образование	-87922	22	787262	4692961
E - Снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината	-7565303	37	13013146	-2979446

Во функција на подготовка на Регионалната иновациона стратегија беше подготвен е прашалник (Анекс 1) за бизнис секторот во Југоисточниот плански регион. Целосно одговорен прашалник беше добиен од 52 претпријатија и тоа:

Табела 20: Компании учесници во анализата според дејноста

Дејност (според НКД)	Број на компании кои го одговориле прашалникот
Преработувачка индустрија	11
Трговија на големо и мало	9
Транспорт и складирање	9
Стручни, научни и технички дејности	8
Градежништво	5
Други услужни дејности	4
Информации и комуникации	3
Снабдување со вода, отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината	3

Вложување во развојот на иновативниот капацитет на компаниите. Се забележува дека одреден број на компании во регионот обрнуваат внимание на вложувања во иновативниот капацитет на компанијата, како во на пример, системи за управување со квалитет и користење на информациски системи за управување на технолошки процеси. Но сепак, воопшто не постои соработка со научно-истражувачките институти, а исто така слабо е и користењето на определена иновациона инфраструктура на регионално, национално или пак меѓународно ниво со што се потенцира недостатокот на соодветна регионална инфраструктура за поддршка на иновации. Од друга страна оваа слаба искористеност на инфраструктура може да биде и причина на недостаток на соодветна култура како и политики за поттикнување на иновации во регионот.

Табела 21: Вложување на компаниите во развој на иновативниот капацитет

Вложување на компаниите во развој на иновативниот капацитет	Да	Не
Постоење на систем за управување со квалитет	22	30
Постоење на сертифициран систем за квалитет	37	15
Постоење на информациски систем за управување со технолошки процес (ЕРП, материјално работење, финансиско работење)	30	22
Повеќето идеи за иновации во компанијата се интерни	28	24
Склучени договори со научно-истражувачки институти	0	52
Учество на натпревар/конкурс за иновации	3	49
Добиено награда за иновации	0	52
Учество на саем за иновации	0	52
Членување во професионални асоцијации за истражување и развој	0	52
Претплата за стручни/научни списанија	25	27

Извори на финансии за финансирање на иновативни проекти. Повеќе од 50% од испитаниците за финансирање на сопствените иновативни проекти користат сопствени средства или позајмици (табела 22), додека повеќе од 32% ги финансираат преку кредити од домашни банки. Се забележува недостаток на други извори на финансирање од приватен капитал како што се бизнис ангели или инвестициски фондови и ризичен капитал. Недоволно развиениот приватен капитал достапен за финансирање на иновативни проекти претставува пречка за зголемување на иновативниот капацитет на регионот. Како најголеми предизвици за пристап до финансии од страна на испитаниците се истакна ограниченоста на банките за финансирање на иновативни проекти и недоволно развиен приватен капитал подготвен да инвестира во иновативни проекти.

Табела 22: Извори на финансии за иновативни проекти

Извори на финансии за иновативни проекти	
Сопствени средства и/или позајмици	50.56%
Кредити од домашни деловни банки	32.58%
Различни средства за поддршка (државни, ЕУ-фондови и др.)	8.99%
Домашни проекти и тендери	7.87%

Како најголеми предизвици со кои што компаниите се соочуваат во однос на пристап до финансии се истакна многу слабата заинтересираност на комерцијалните банки да финансираат ризични проекти каде што спаѓаат иновативните проекти, односно решенија.

Институционална поддршка на иновации. Од одговорите на прашалникот во однос на прашањата за институционална поддршка на иновациите се забележува дека сеуште постои соодветна неинформираност од страна на компаниите за различните видови

институционална поддршка за иновации. Сите 52 испитаници одговорија дека не користеле некој вид на институционална поддршка од Владата на Република Македонија и нејзините институции за иновативни активности, а само 7 испитаници користеле поддршка од донатори. Исто така, скоро 70% од испитаниците сметаат дека постојат одредени пречки, односно законски бариери за развојот на иновативноста, додека од друга страна компаниите сметаат дека со помош на одредени иницијативи, како на пример даночни ослободувања, тие би ги зголемиле инвестициите во истражување и развој, што би ја поттикнала иновативноста (околу 60%).

Предлози за воведување на институционални механизми и мерки на регионално ниво. Како предлози за воведување одредени институционални активности и мерки на регионално ниво кои можат да ја поттикнат иновативноста и да ги стимулираат компаниите да вложуваат во истражување, развој и иновации испитаниците ги посочија следниве:

- Развој на инфраструктура за иновации
- Едукација и информирање на компаниите од регионот за придобивките од иновативноста како и за законските и подзаконските акти кои се поврзани со иновативноста
- Развој на регионален и локален фонд за иновации заради подобар пристап до финансии

Потреби на компаниите во однос на пристап до надворешни компетенции. Кога станува збор за потребите од надворешни компетенции/ресурси, испитаниците одговорија дека имаат потреба од сите (табела 23), но иако се спремни да инвестираат време, сеуште не се спремни да инвестираат пари или пак делумно може да инвестираат пари, но по субвенционирана цена. Од тука се забележува потреба од мерки за субвенционирање на компаниите за користење на надворешни компетенции и ресурси.

Табела 23: *Потреба од надворешни компетенции/ресурси*

Потреба од надворешни компетенции/ресурси	Спремност да инвестираат		
	Време	Пари	По пониска цена од пазарна
Учество во проекти за истражување и развој	✓	☐	☐
Технички тестирања, совети и мониторинг	✓	✓	✓
Апликација за патенти	✓	☐	☐
Примена на ИТ системи за производство, складирање, нарачки, испорака...	✓	✓	✓
Совети во поглед на организациски проблеми (идеизација, иновациски процеси...)	✓	☐	☐

Дизајн на производот	✓	✓	✓
Контрола на квалитетот	✓	✓	✓
Еколошки совети	✓	□	□
Совети за енергетска ефикасност			
Информации за потенцијални ризици и трендови на меѓународниот пазар	✓	□	□
Анализа на пазарот (регионален, национален, глобален)	✓	✓	✓
Помош за наоѓање на деловни партнери (купувачи, снабдувачи)	✓	✓	✓
Информации за финансиски програми и помош за аплицирање	✓	✓	✓
Финансирање на раст и иновативни проекти	✓	✓	✓

Понудувачи на услуги како помош за иновативност на регионално и национално ниво. Како најзначајна институција која обезбедува помош за иновативност која беше спомената од испитаниците е Канцеларија за локален економски развој на општините. Сепак, повеќето испитаници не знаат за постоење на понудувачи на услуги за помош на иновативноста поради недоволна нивна информираност.

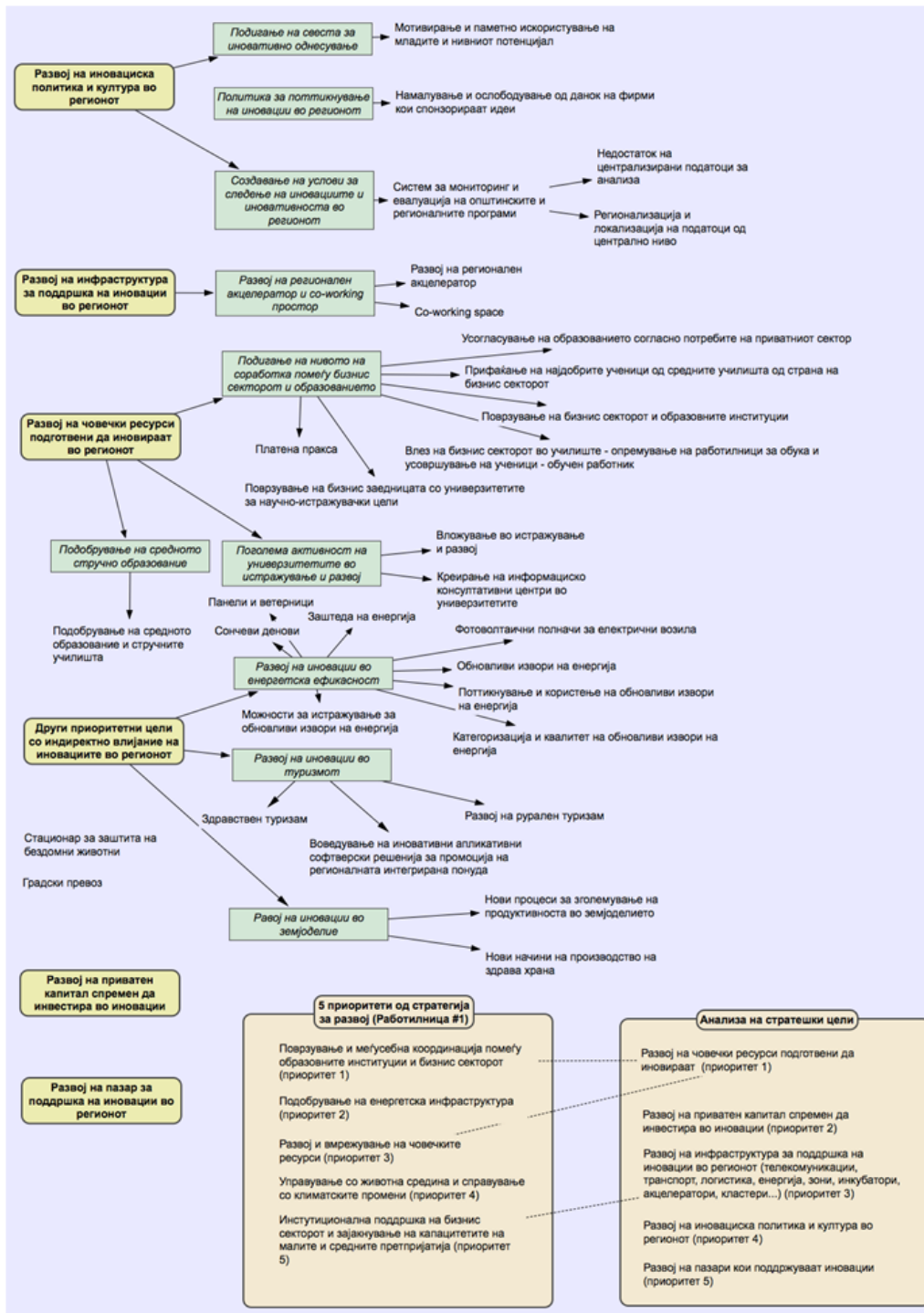
Се забележува постоење на потреба од соодветна помош на регионалните компании како би успеале да ги користат услугите на понудувачите на услуги за иновативност.

Предлози за поттикнување на иновативноста. Како специфични предлози кои испитаниците ги дадоа за поттикнување на иновативноста во Југоисточниот плански регион испитаниците ги наведоа следниве:

- зајакнување на човечкиот капитал во регионот преку формално и неформално образование за зголемување на иновативниот потенцијал и капацитет на регионот
- креирање на фонд за иновации, како и промоција на инвеститори
- мотивација за поттикнување на креативноста и иновативноста преку грантови
- натпревари за иновации на регионално ниво

На сликата 3 се дадени резултатите од предлозите кои како идеи се собраа на самата работилница.

Слика 3: Предлог идеи од работилницата во Југоисточен плански регион

3.4 SWOT анализа

SWOT анализа претставува анализа на силните и слабите страни како внатрешни компоненти на регионот, и можностите и заканите како надворешни компоненти. Анализата е извршена врз основа на канцелариско истражување на постоечките развојни документи и особено Програмата за развој на Југоисточен плански регион 2015 – 2019, анализа на тековната состојба и собраните информации од работилницата и прашалникот.

Силни страни	Слаби страни
<p>Геостратешка положба-пограничен регион (во близина на две земји членки на ЕУ)</p> <p>Постоење на природни богатства, геотермални извори и заштитени подрачја</p> <p>Високо образуван стручен кадар</p> <p>Постоење на носечки индустрии во регионот</p> <p>Поволен тренд на пораст на БДП</p> <p>Најголем и најпознат регион за производство на земјоделски производи</p> <p>Голем број на активни деловни субјекти и НВО</p>	<p>Недостаток на развиена иновациона/ претприемачка инфраструктура</p> <p>Слаба конкурентност на постоечките претпријатија</p> <p>Мал број на производи со висока додадена вредност</p> <p>Неусогласеност на работната сила со потребите на пазарот</p> <p>Недоволен капацитет за спроведување на проекти финансирани од ЕУ</p> <p>Недоволна информированост на компаниите за постоење и искористување на програми за зголемување на иновативноста како и поддршка на иновативни проекти.</p> <p>Непостоење на соодветни мерки за субвенционирање на компаниите за користење на надворешни компетенции и ресурси.</p> <p>Воопшто неразвиен приватен капитал кој би бил достапен за финансирање на иновативни проекти и брзо растечки МСП како и претпријатија со висок потенцијал за раст</p>
Можности	Закани
<p>Промоција и привлекување на инвестиции во индустриски зони</p> <p>Формирање на технолошки парк и бизнис инкубатор во регионот</p> <p>Зајакнување на човечки капитал во регионот</p> <p>Зголемена побарувачка на храна во глобални рамки</p> <p>Достапност и можност за користење на фондови од ЕУ и други меѓународни фондови</p>	<p>Мали износи на финансиски средства алоцирани од национално ниво за подобрување на инфраструктурата во регионот</p> <p>Намалување на куповната моќ на луѓето</p> <p>Влијание на климатски промени на земјоделите</p> <p>Миграција на стручен кадар</p>

4. Управување со регионални стратегии за иновации

Главната одговорност за спроведувањето на Регионалната стратегија за иновации и акцискиот план ја има Центарот за развој на Југоисточен плански регион. Од организациска (оперативна) гледна точка, стратегијата ќе ја води „Управниот комитет“¹⁰ за Регионална стратегија за иновации за Југоисточен плански регион што ќе биде составен од претставници на релевантните заинтересирани страни во август 2016 година. Оваа тело ќе треба, исто така, да го следи и оценува спроведувањето на стратегијата.

Одговорностите за иницирање и спроведување на специфичните акциски мерки се опишани во соодветниот акциски план кој е даден во прилогот кон оваа стратегија.

Управниот комитет за имплементација на Регионална иновациска стратегија ќе биде составен од претставници на:

- Директор на Центар за развој на Југоисточен плански регион, кој ќе раководи со Управниот комитет
- Еден член од Бизнис Центар за поддршка и консултативни услуги за мали и средни претпријатија во рамките на Центарот за развој на Југоисточен плански регион
- По еден член од претставниците на локалните самоуправи во Југоисточен плански регион (ЛЕР)
- Еден член од високообразовниот сектор
- Еден член од средни стручни училишта
- Еден член од невладин сектор во Југоисточен плански регион
- Три члена од бизнис секторот во Југоисточен плански регион

Спроведувањето на Регионалната стратегија за иновации бара лидерство и координација од страна на Центарот за развој на Југоисточен плански регион и значајно е да се вклучат сите останати заинтересирани страни за да се осигури ефективен процес на спроведување на активностите. Една од главните улоги на Управниот комитет за Регионалната стратегија за иновации ќе биде да се осигури дека постои ефективна и добро управувана средина која ги пополнува разликите меѓу различни заинтересирани страни, преку создавање силни синергии и услови за соработка меѓу нив.

Управниот комитет, за да осигури поефективно спроведување на стратегијата, ќе

¹⁰ ЦРЈИПР може да одлучи дали ќе користи некое постоечко тело кое ќе биде одговорно за управување со имплементацијата на оваа регионална стратегија за иновации со што името, формата и самата организација на „Управниот комитет“ ќе се дефинираат од страна на ЦРЈИПР следејќи ги препораките во овој документ и обезбедување на ефикасност и ефективност во самата работа на центарот.

формира работни подгрупи за различни теми со цел да се осигури беспрекорен процес на комуникација уште на првиот основачки состанок. Овие работни групи на состанокот ќе добијат јасно дефинирани задачи кои како први ќе треба да се спроведат. Освен тоа, ќе организира квартални состаноци за дискусија на напредокот од имплементацијата на акцискиот план. Резултатот од овие состаноци ќе биде извештај за напредокот на стратегијата кој ќе биде проследен до Министерството за локална самоуправа и сите засегнати страни.

Управниот комитет за Регионалната стратегија за иновации ќе изготви детален статут и процедури за Комитетот, вклучувајќи ги и одговорностите и плановите за дејствување.

4.1 Клучни засегнати страни

Генерални (општи) засегнати страни кои го прават четиристраниот хеликс за да може целосно да функционираат системите за развој на иновативни производи и услуги се:

- локалните власти, односно единици на локална самоуправа во Југоисточен плански регион
- организации/институции за финансирање на почетен капитал (бизнис ангели, инвестициски фондови, и др.)
- универзитетите и други високообразовни институции во регионот;
- јавни истражувачки организации
- приватни организации за истражување и развој
- големите компании, особено ако имаат веќе развиен сектор за развој на нови производи и/или услуги
- организации за трансфер на технологија
- бизнис асоцијации и здруженија
- мали и средни претпријатија, особено брзорастечки и извозно ориентирани компании
- кластерски здруженија
- агенции за развој
- невладини организации (НВО)
- фондации; и други организации

Како клучни засегнати страни во Југоисточен плански регион може да се сметаат:

- Центар за развој на Југоисточен плански регион – носител на Регионалната иновацииска стратегија
- Бизнес Центар за поддршка и консултативни услуги за мали и средни претпријатија во рамките на Центарот за развој на Југоисточен плански регион
- Канцелариите за локален економски развој при општините:
  - Богданци
  - Босилово
  - Валандово
  - Василево
  - Гевгелија
  - Дојран
  - Конче
  - Ново Село
  - Радовиш
  - Струмица
- Организации за поддршка на бизнис секторот од Југоисточниот плански регион - јавни, профитни и непрофитни организации, фондации и институции кои се фокусираат кон обезбедување на консултативни и советодавни услуги за бизнис секторот во подрачје на истражување и развој, маркетинг, комерцијализирање на иновации
- Биро за регионален развој на Република Македонија како орган во состав на Министерство за локална самоуправа кое има за цел остварување на рамномерен и одржлив развој на целата територија на Република Македонија
- Интернационални поддржувачи на даватели на услуги на приватен сектор во ЈИПР:
  - Германско друштво за меѓународна соработка – Програма за регионален економски развој во Република Македонија (ГИЗ-РЕД)
  - Програма за развој на Обединетите Нации во Република Македонија (УНДП)
  - Агенција за меѓународен развој на САД во Република Македонија (УСАИД)
  - Швајцарска агенција за развој и соработка (SDC) и Државен секретаријат за економски работи (SECO)

Центар за развој на Југоисточен плански регион
ул. Боро Џони бр. 10, Струмица
Тел: +389-34-340-139
www.rdc.mk/southeastregion
southeastregion@rdc.mk

- Амбасада на Кралството Холандија во Република Македонија
- Високо образовни институции
  - Државен универзитет „Гоце Делчев“ – Штип со дисперзирани студии од областа на земјоделството, информатиката, економијата и образовните науки во Струмица и Факултет за туризам и бизнис логистика во Гевгелија;
  - Приватен универзитет ФОН со дисперзирани додипломски и постдипломски студии на следните факултети: Факултет за правни науки, Економски науки, Филолошки науки и Факултет за детективи и безбедност - Струмица;
  - Бизнис-академија „Смилевски“ со дисперзирани додипломски и постдипломски студии по оперативен менаџмент - Струмица
- Средни стручни училишта
  - СОУ „Јосиф Јосифовски“, Гевгелија (угостителско-туристичка, машинска, економско-правна и трговска),
  - СОУ „Димитар Влахов“, Струмица (земјоделско-ветеринарна, хемиско-технолошка, здравствена),
  - СОУ „Јане Сандански“, Струмица (економско-правна и трговска),
  - СОУ „Никола Карев“, Струмица (шумарско-дрвопреработувачка, текстилно-кожарска / насока: применета ликовна уметност, градежно-геодетска, сообраќајна, електротехничка, машинска),
  - СОУ „Гоце Делчев“, Валандово (земјоделско-ветеринарна),
  - СОУ „Богданци“, Богданци (текстилно-кожарска, сообраќајна),
  - СОУ „Коста Сусинов“, Радовиш (геолошко-рударска и металуршка, електротехничка).
  - Големите компании, особено ако имаат веќе развиен сектор за развој на нови производи и/или услуги, процеси и бизнис модели (анализите не покажаа дека некои компании се истакнуваат со своите истражувачко-развојни активности)
  - Мали и средни претпријатија, особено брзорастечки и извозно ориентирани компании
  - Други невладини организации (НВО).

Самата Регионална иновациска стратегија за Југоисточен плански регион ќе треба да поттикне креирање на дополнителни засегнати страни (стјкхолдери), кои во овој момент ги нема, но кои ќе помогнат во создавање на силен претприемачки/иновациски екосистем

и развиен четиристран хеликс. Тоа се следниве потенцијални организации/ентитети:

- регионални и/или локални организации/институции за финансирање на почетен капитал (бизнис ангели, инвестициски фондови, и др.) со посебен фокус на поттикнување на приватниот капитал да биде се поприсутен како и самоодржливоста на тие организации
- приватни организации за истражување и развој кои може да бидат двигател на зголемување на иновативниот капацитет и потенцијал на Југоисточен плански регион без разлика дали станува збор за непрофитни организации, сектори во постоечки компании или пак организации иницирани од приватни високообразовни институции
- организации за трансфер на технологија кои треба да бидат спрегата помеѓу науката и бизнис секторот и нивен развој и поддршка ќе бидат значајни за зголемување на иновативниот капацитет и потенцијал на Југоисточен плански регион
- кластерски здруженија и др.

4.2 Следни чекори за имплементација

Имплементацијата на Регионалната стратегија за иновации на Југоисточен плански регион ќе се спроведува со имплементација на активностите дефинирани во акцискиот план за првите две години (до декември 2018 година).

Пред започнување со имплементација, заради обезбедување на ефикасна и ефективна имплементација на Регионалната стратегија за иновации, Центарот за развој на Југоисточен плански регион ќе треба:

1. Да обезбеди формирање (или избор на соодветно постоечко тело за управување) на Управен комитет за имплементација на Регионалната стратегија за иновации на Југоисточен плански регион најдоцна во август 2016 година во состав како што е опишано во точка 9 на оваа стратегија.
2. Да развие предлог план за формирање на работни групи на Управниот комитет за имплементација на Регионална стратегија за иновации на Југоисточен плански регион кој ќе се дискутира и прифати доколку нема забелешки од членовите на Управниот комитет во август 2016 година.
3. Да го дискутира акцискиот план на оваа стратегија согласно носителите и партнерите како одговорни организации за имплементација на соодветни активности на првиот состанок на Управниот комитет за имплементација на Регионалната стратегија за иновации на Југоисточен плански регион.

4. Да ги иницира, мониторира и менаџира активностите дефинирани со акцискиот план на Регионалната стратегија за иновации на Југоисточен плански регион.

5. Визија и мисија

Визија на регионот (во однос на иновации): Подobar живот на граѓаните во Југоисточниот плански регион преку иновации во енергетската ефикасност, туризмот и земјоделието.

Мисија на стратегијата: Развој на иновативен човечки капитал и создавање на услови и соодветна инфраструктура која ќе се фокусира на иновации во енергетска ефикасност, туризам и земјоделе.

6. Стратешки цели

Врз основа на спроведената анализа на тековната состојба во Југоисточниот плански регион, како и собраните и анализираните информации од спроведената работилница и прашалникот јасно е дека недостасува еден самоодржлив претприемачки/иновациски екосистем кој ќе придонесе за зголемување на бројот на брзорастечки компании способни да иновираат.

Стратешките цели во овој документ се фокусираат на развој на услови за иновативноста преку развој на иновациски/претприемачки екосистем во регионот. При развојот на екосистемот и системот за поддршка на развојни проекти, анализите покажаа дека како најприоритетни сектори се издвојуваат следниве сегменти:

- Развој на иновации во енергетска ефикасност
- Развој на иновации во туризмот
- Развој на иновации во земјоделието

Посебно внимание при имплементацијата на стратегијата треба да се посвети и на социјалните иновации.

Стратешка цел 1: Развој на човечки ресурси подготвени да иновираат во регионот

Развојот на човечки ресурси во Југоисточен плански регион на долг рок треба да биде еден од приоритетите. Соработката помеѓу центрите за развој на плански региони со образовните институции од формално и неформално образование е еден од клучните елементи кој ќе обезбеди поврзување на бизнис секторот со образовните институции. Од друга страна подобрување на квалитетот на средните училишта и стручното образование како и обезбедување на активно учество на високото образование во истражувањето и развојот на бизнис секторот ќе го зголеми иновацискиот потенцијал на регионот.

Приоритет 1.1: Подигање на нивото на соработка помеѓу бизнис секторот и образованието

- Обезбедување на рамка за институционална поддршка на локално и регионално ниво на Triple/Quadruple Helix (тристран-четиристран хеликс)¹¹
- Обезбедување на поголема активност на високообразовните институции во истражување и развој
- Зајакнување на соработката помеѓу центрите за развој на планските региони со образовните институции од формалното и неформалното образование

Приоритет 1.2: Системско поттикнување на иновативноста кај студентите и учениците од Југоисточниот плански регион

- Организирање годишни регионални настани што го промовираат иновативното размислување и претприемачкото учење во различните фази на образованието во земјата, со фокус на јасното разбирање на значењето и важноста на претприемачкото учење (регионални натпревари за бизнис планови/модел, локален претприемач на годината, старт-ап автобус, недела на локалното претприемништво ...)

Приоритет 1.3: Поттикнување на средните училишта да се трансформираат во претприемачко училиште¹²

- Организирање годишни награди за најиновативните институции, и за најдобрите институции за претприемачко образование, за наставници и за студенти/ученици на регионално ниво (основно и средно образование, високо образование и информално/неформално образование), развој на критериуми (вклучително и соработка), спроведување на натпреварот, свечено доделување на наградите
- Поттикнување на раководните тимови на образовните институции да организираат полугодишни состаноци со сите релевантни заинтересирани страни на регионално и локално ниво.
- Организирање годишни регионални настани за наставниците во формалното образование каде што тие ќе ги споделат своите најдобри практики за активности за иновативно размислување и претприемачко учење

Стратешка цел 2: Развој на иновативна политика и култура во Југоисточен плански регион

Видлива е потребата од имплементација на културните промени во регионот кои ќе поттикнат развој на претприемништвото, иновативноста и креативноста како и подигање на нивото на амбициите на индивидуалците преку редовно објавување на

¹¹ Тристран хеликс се однесува на модел кој обезбедува силна соработка помеѓу академскиот сектор (универзитетите), бизнис секторот и креаторите на политики на национално, регионално и локално ниво. Од друга страна четиристран хеликс ја додава и заедницата, односно граѓаните, невладиниот сектор, медиумите итн

¹² училиште кое обезбедува соодветна рамка за учење која се потпира на практичната страна на учењето, обезбедува значајно влијание врз иднината на учениците преку претприемачко учење и кое го воведува претприемачкото учење од најраните возрасти на учениците со цел да стимулира развој на претприемачко однесување, вештини и знаење.

успешни приказни за спроведени проекти и особено за високорастечки бизниси и нивни достигнувања кои ќе ги покажат претприемачкиот стил на живот, но и начинот односно патот кој го поминал тој претприемач. Од друга страна постојано организирање на настани на локално и регионално ниво го одржува претприемачкиот екосистем во постојано движење. Ваквите регуларни активности не бараат преголеми дополнителни ресурси во поглед на организација, а може да имаат силен ефект во развој на иновациониот/ претприемачкиот екосистем на регионот.

Од друга страна преку соодветни политики на национално и локално ниво за поттикнување на иновациите во регионот може да се поттикнат клучните чинители, активно да станат дел од овој екосистем.

Приоритет 2.1: Мотивирање на граѓаните од регионот за истражување, претприемништво и иновации

- Кампања за подигање на јавна свест за иновации и развој на претприемачки дух
- Редовно објавување и медиумско покривање на успешни приказни за спроведените проекти и особено за високорастечките бизниси и нивните достигнувања
- Постојано организирање на настани на локално и регионално ниво (старт-ап кафе, старт-ап викенд, денови на иновативни идеи, најдобра иновација во регионот...)

Приоритет 2.2: Мотивирање на компаниите да инвестираат во нови идеи

- Намалување и ослободување од даноци за компании кои спонзорираат иновативни идеи

Приоритет 2.3: Создавање на услови за следење на иновациите и иновативноста во регионот

- Развој на систем за мониторинг и евалуација на општинските и регионалните програми
- Регионализација и локализација на податоците од централно ниво

Стратешка цел 3: Развој на инфраструктура за поддршка на иновации во Југоисточен плански регион

Без соодветна инфраструктура на регионално ниво не може да се очекува зголемување и искористување на иновативниот потенцијал во регионот. Искуството во развиените земји покажува дека кога станува збор за брзорастечки бизниси и старт-апи во последно време акцелераторите играат многу поголема улога, а од друга страна претставуваат трошошно поефективни системи за поддршка.

Приоритет 3.1: Поддршка на развој на инфраструктура за иновации

- Развој на самооддржлив бизнис акцелератор во Југоисточен плански регион врз основа на јавно-приватно партнерство
- Развој на центри за иновации и бизниси со висок потенцијал на факултетите во регионот преку принципите на Coworking простор

Приоритет 3.2: Инволвирање на образовните институции да бидат дел од иновацискиот/ претприемачкиот екосистем во Југоисточниот плански регион

- Поттикнување на високообразовните институции во регионот да креираат центри за истражување и развој кои ќе бидат достапни за приватниот сектор

Приоритет 3.3: Поттикнување на старт-апи и иновативни компании да бидат дел од иновацискиот/ претприемачки екосистем на Југоисточен плански регион

- Креирање и постојано ажурирање на база на податоци за професии и лесен пристап до ментори и волонтери

Приоритет 3.4: Зголемување на продуктивноста на услужните и производствените организации преку имплементација на иновативни пристапи со цел зголемување на нивната ефективност и ефикасност

- Имплементирање на докажани пристапи (LEAN менаџмент¹³, KAIZEN¹⁴, 5S¹⁵ и други) во насока на намалување на циклусите за реализација на производи/проекти/услуги, зголемување на квалитетот и продуктивноста, искористеноста на капацитетите итн.

Стратешка цел 4: Развој на приватен капитал спремен да инвестира во иновации

Како посебен приоритет во овој сегмент на екосистемот се јавува потребата од раздвижување на потенцијалните инвеститори со приватен капитал. За поттикнување на приватен капитал може да се развијат и користат регионални фондови кои нема да служат за директна помош на приватниот сектор (во вакви услови на неразвиен приватен капитал за инвестирање не е препорачливо да се даваат директно на бизнис секторот) туку да бидат како услов (одреден процент од обезбеден приватен капитал како инвестиција) за дополнување на инвестиции доколку се активира некој приватен инвеститор. На таков начин се дава и пазарна евалуација на иновативните идеи при што инвестиции ќе добијат

13 Коктел на концепти, техники, алатки и идеи кои содржат континуирано подобрување на сите процеси во организацијата

14 Континуирано подобрување на сите процеси во организацијата преку мали промени во кратки временски периоди

15 Алатка за дизајнирање и одржување на работните места заради обезбедување на високо ниво на ефикасност и ефективност на вработените

најдобрите бизниси и старт-апи со висок потенцијал за раст, во исто време развивајќи го и приватниот капитал како достапен за инвестирање.

Приоритет 4.1: Имплементација на мерки за поттикнување на приватниот капитал во регионот да инвестира во иновативни проекти

- Информативни и едукативни настани заради поттикнување на приватниот капитал достапен за инвестиции во иновативни и високорастечки бизниси
- Организирање на семинари, работилници и конференции за бенефитите од ризичниот капитал

Приоритет 4.2: Развој на фондови за иновации

- Формирање на општински фондови за иновации преку кои ќе се финансираат иновативни проекти во општината во износ од 50% доколку останатите 50% се обезбедени од приватен капитал во регионот
- Формирање на регионален фонд за иновации преку јавно приватно партнерство преку кој ќе се финансираат иновативни проекти во регионот во износ од 50% доколку останатите 50% се обезбедени од приватен капитал во регионот

Приоритет 4.3: Искористување на постоечките/расположливи програми за поддршка на иновациите и компетитивноста на компаниите

- Подобра промоција на постоечките програми (Фонд за иновации и технолошки развој, меѓугранична програма на ИПА, Хоризон 2020 и други програми)

Социјални иновации

Социјалните иновации се важни за регионалниот развој, бидејќи тие создаваат нови можности за развој на бизнисот, обезбедуваат нови перспективи за граѓаните и помагаат во модернизацијата на јавниот сектор. Социјалните иновации може да бидат и средство за креирање на политиките за општествените промени и за поттикнување и поддршка на иновативни социјални претпријатија. Социјалните иновации се дефинирани како нови идеи (производи, услуги и модели) кои истовремено ги задоволуваат потребите на граѓаните и создаваат нови социјални односи и соработка. Социјалните иновации се иновации кои се корисни за општеството и истовремено ја подигнуваат свеста во општеството во насока на делување за решавање на одреден општествен проблем.

Социјалните иновации се однесуваат на развој на нови форми на организација и интеракција кои треба да дадат одговор на одредени општествени прашања. Тие се однесуваат на барања или потреби (пр. стари лица, лица со хендикеп и др.), и преку нивна реализација тие придонесуваат за решавање на општествените предизвици (пр. вклучување на стари лица и лица со посебни потреби во деловни активности, и др.), а

преку нивниот процес тие придонесуваат за повторно обликување на општество во насока на учество на јавноста, еманципацијата, инклузија, ко-создавање и учење.

Поради овие причини социјалните иновации нудат начин за справување со општествените предизвици, кога на пазарот и во јавниот сектор не се нуди ефикасен одговор на општествените потреби. Тие, исто така имаат позитивен придонес во намалувањето на иновациониот јаз преку вклучување на крајните корисници (вклучувајќи ги и маргинализираните групи) и засегнатите страни во процесот на иновации, промовирање на инклузивен раст, па затоа, е важно при подготовката и спроведувањето на регионалната стратегија за иновации да се вклучи едукацијата и промоцијата за развој на социјалните иновации.

Социјалните иноватори ги претставуваат луѓе од сите сфери на животот. Социјалните иновации може да се развиваат од страна на приватниот, јавниот и невладиниот сектор, и индивидуалци, а треба активно да се вклучат домаќинства и граѓани; социјалните иновации може да се спроведат на национално, регионално и локално ниво.

Социјалните иновации ги предизвикуваат традиционалните структури, начини на размислување, форми на организирање и односи на моќ, кои тешко и бавно се менуваат. Социјалните иновации се однесуваат на нови форми на ангажирање на вработените, на крајниот корисник или граѓаните, невладините организации и локалните заедници, кои можат да бидат моќни алатки за иновации, подобра употреба на нивниот иновациони потенцијал, преку ко-креација, иновации на работното место или преку вклучување на граѓанското општество. Социјалните иновации бараат значителна промена на менталитетот и однесувањето на луѓето. Регионалната иновационска стратегија може и треба да претставува мотор кој ќе ги задвижи социјалните иновации во регионот.

За таа цел, откако во првите две години ќе се изгради соодветна иновационска инфраструктура во регионот ќе треба да се направи мапирање во полето на социјалните иновации на регионално ниво. Дополнително, ќе биде потребно да се направи и анализа на постојаните општествени проблеми кои бараат иновативни решенија (т.е. да се детерминира побарувачката за иновации), евалуација на иновативните перформанси и анализа на постоечкиот потенцијал за иновации, како и бариерите за иновирање во секторот на невладините организации, бизнисите и јавната администрација (т.е. да се детерминира понудата на иновации и иновативни решенија).

Социјалните иновации може да создадат нови можности за бизнис, на пример, во секторите како што се здравството, образованието и земјоделието. Исто така, социјалните иновации може да играат важна улога во модернизација и трансформација на јавниот сектор и јавните услуги, невладини организации и граѓанското општество. Затоа е потребно да се експлоатираат и промовираат сите можности на вклучување на социјалните иновации во економскиот развој на регионот.

Мерки кои треба да бидат земени во предвид при имплементација на акцискиот план кога станува збор за инфраструктура за иновации како и поттикнување на иновативноста преку грантови и даночни олеснувања, а кои се однесуваат на социјални иновации може да бидат следниве :

1. Инвестирање во градење на капацитетите на институциите како да ги поттикнуваат социјалните иновации, преку учење во решавање на конкретни општествени предизвици со цел општествените промени да бидат иницирани и развивани од индивидуалци или приватен сектор.
2. Обезбедување на просторни, технички и други услови за создавањето и функционирањето на социјалните иновации, вклучувајќи иновативни центри и бизнис инкубатори за развој на социјалното претприемништво, ко-финансирање за започнување со социјално претприемништво и создавање на нови работни места, како и формирање на лаборатории за социјални иновации во средните училишта.
3. Финансиски мерки за поттикнување на социјални иновации преку обезбедување на средства од домашни извори за „масовни“ обуки на администрацијата и тестирање на различни алатки за развој на социјалните иновации преку: од Буџетот на Република Македонија; буџетите на единиците на локалната самоуправа; приливи на средства по разни основи наменети за социјално претприемништво; регионален фонд за иновации, донации од домашни извори; инвестирање од јавни и приватни инвеститори и граѓански организации.
4. Мерки кои опфаќаат ослободување од даноци и придонеси за вработување во социјални претпријатија.
5. Мерки за резервирани договори за јавна набавка со предмет на договорот за набавка на услуга од социјални претпријатија и воведување на отворени повици или предизвици наместо класични тендерски набавки.

7. Можни предизвици при спроведување на Регионалната стратегија за иновации

При развојот и имплементацијата на секоја стратегија треба да се земат во предвид предизвиците кои ќе се појават и соодветно на тоа да се подготват планови за справување со истите. Поради тоа, важно е да се изградат силни способности за справување со предизвиците преку конструктивен пристап од самиот почеток на активностите за да се обезбеди успешно спроведување на регионалната стратегија за иновации. Некои од поголемите предизвици кои би можеле да се јават при спроведување на регионалната стратегија за иновации се наведени подолу:

Обезбедување поддршка од сите засегнати страни одговорни за спроведувањето на регионалната стратегија за иновации во Југоисточниот плански регион. Значаен предизвик со кој оваа стратегија ќе треба да се справи е да обезбеди доволно силна поддршка од сите страни во процесот на спроведување. Не станува збор само за формалните и неформалните институции и креатори на политики, туку постои голема потреба за градење средина на соработка, каде што сите заинтересирани страни ќе соработуваат во создавањето на подобра иднина. Исто така, вклученоста и заложбите на претпријатијата да учествуваат во релевантни активности на стратегијата ќе бидат едни од најзначајните фактори за нејзино успешно спроведување.

Ограничени финансиски ресурси, човечки ресурси и време. Како и секогаш, ограничените финансиски ресурси, но исто така и човечките ресурси може да бидат една од најголемите пречки за успешното спроведување на стратегијата. Друг предизвик се лицата кои ќе бидат на првата линија при спроведувањето на оваа стратегија кои исто така ќе треба да вложат дополнителен труд што ќе им одземе дополнително време.

Нереално планирање. Затоа е потребно уште во фаза на подготовка на акцискиот план, и проектите кои ќе произлезат од акцискиот план да се внимава на поставување на реални рокови, остварливи цели и клучни точки на контрола на прогресот на проектот.

Ризици во однос на социјалните иновации. Еден од основните ризици во имплементацијата на стратегијата, особено во делот на социјалните иновации е релативно новиот концепт и непознавањето на самиот термин и суштина за социјални иновации. Постои ризик социјалните иновации да бидат попречени или спречени од недостаток на знаење, ограничена поддршка на нови организации, социјални претпријатија и активности за социјално претприемништво. Контекстот за развој на социјалните иновации е различен за секоја држава или регион, и зависи од улогата на државата или општината, пазарот, семејство и опкружувањето.

8. Можности за финансирање

Со цел да се обезбеди успешно и ефективно спроведување на стратегијата, потребни се соодветни финансиски средства за спроведување на активностите кои произлегуваат од стратегијата.

Финансиската поддршка во Република Македонија може да се обезбеди преку следните инструменти:

➤ Националната поддршка за развој на иновации

Можности за финансирање	ЦРЈИПР	Компании	Образование	Јавен сектор	Здруженија на граѓани и фондации
Фонд за иновации и технолошки развој		X	X		
Министерството за образование и наука – Проекти и Програми			X		
Министерство за економија – Проекти и Програми		X			X
МЗШВ – Програми и проекти		X	X		X
МЛС – Програми и Проекти		X	X		X
МЛС – Биро за регионален развој	X				
Агенција за поддршка на претприемништвото		X			
Министерство за труд и социјална политика – Програми за социјални иновации	X	X		X	
Приватни компании		X	X		X
Бизнис ангели		X			X
Здруженија од дијаспората		X	X		X

➤ Регионална поддршка за развој на иновации

Можности за финансирање	Центар за Регионален Развој	Компании	Образование	Јавен сектор	Здруженија на граѓани и фондации
Центар за регионален развој - иницијативи и проекти		X	X	X	X

Приватни компании	X	X	X		X
Бизнис ангели		X			X

➤ Локална поддршка за развој на иновации

Можности за финансирање	Центар за Регионален Развој	Компании	Образование	Јавен сектор	Здруженија на граѓани и фондации
Единици на Локална самоуправа	X		X		X
Јавни претпријатија	X		X	X	X
Институции од ЕЛС	X		X	X	X
Приватни компании			X		X
Бизнис ангели		X			X

➤ Поддршка од меѓународни финансиски организации

Можности за финансирање	Центар за Регионален Развој	Компании	Образование	Јавен сектор	Здруженија на граѓани и фондации
ЕУ програма за прекугранична соработка	X		X	X	X
IPARD		X			
UNDP		X	X		X
USAID		X	X	X	X
ERASMUS+	X	X	X	X	X
FP7		X			
KOSME	X				X
EBRD EGP		X			
Развојна фондација Кримсон (Crimson Development Fund)		X			

GIZ – Германско друштво за меѓународна соработка	X		X		X
Dutch Government Private Sector Support Programs/ Instruments		X			
Swiss Agency for Development and Cooperation	X	X			X
JASMINE - Joint Action to Support Micro-finance Institutions in Europe		X			
PROGRESS program DG Employment, Social Affairs and Inclusion		X			
Меѓународни бизнис ангели		X			
Crowd funding организации		X			X

Можности за финансирање на социјални иновации. Во однос на развојот на социјалните иновации, важно е да се поврзат приватниот сектор, јавниот сектор, социјалната економија и граѓанското општество. За да се направи регионално влијание, органите на управување мора да ги користат експертите на јавните организации како што се иновациони агенции, социјални институции и агенциите за регионален развој, но, исто така и капацитетите и знаењето на невладините организации, волонтерските организации, верските организации, итн, не треба да се остават неискористени.

9. Мониторинг и евалуација

9.1 Мониторинг

Целта на мониторингот е да се следи процесот на спроведување на стратегијата со цел да се соберат информации и да се подготви анализа, како и да се интерпретираат податоците кои го опишуваат напредокот и развојот на регионот во однос на Регионалната стратегија за иновации како и ефектите на стратегијата.

Следењето на процесот или мониторингот главно е фокусиран на нивото на резултати и напредок, а оценувањето главно се однесува на остварување на целите, приоритетите и акцискиот план на Регионалната стратегија за иновации на среден и долг рок. Најголема важност од аспект на реализација на стратегијата се однесува на индикаторите, како одраз на остварување на визијата и утврдување на ефектите од преземените активности во регионот, исто така, по периодот на спроведување на стратегијата и резултатот од индикаторите во однос на реализација на приоритетите и индикатори.

Целта на системот за следење на спроведувањето на Регионалната стратегија за иновации е да се испита квалитативниот и квантитативниот напредок на реализација на активностите во врска со остварувањето на регионалната стратегија за иновации.

Мониторингот и евалуацијата се инструменти за подобрување на јавното учество во процесот на спроведување на стратегијата; целта не е да се казни тимот или одговорните лица за лошо спроведување на стратегијата. Мониторингот има особено силна функција на собирање на информации, односно проучување на она што се случува во имплементацијата и споредувањето на акцискиот план. Кога се појавуваат разлики помеѓу планот и реалното спроведување, може да бидат потребни мерки кои ќе дадат насоки за да имплементаторите се справат со овие разлики.

Податоците од мониторингот ја прикажуваат реалната состојбата во даден момент (на пример, статус на проектот или неговата имплементација). Следењето на процесот е непроценлива алатка за проверка на «пулсот» на имплементацијата и развојот на самата стратегија.

Податоците за мониторинг претставуваат основа за хипотеза тоа зошто имплементацијата на стратегијата (не) се одвива според планот, а потоа оценувањето анализира зошто ова се случува и што може да се направи за да се смени (не) успешноста во спроведувањето на стратегијата.

Мониторингот има за цел како и евалуацијата да помогне за подобрување на континуирано креирање политики за развој на регионот и самата стратегија.

Денеснов сет на индикатори може да се користи со цел да се прати развојот на регионалните иновации и перформанси. Во март 2000 година, Европската Унија ја создаде Европската иновациска матрица (EIS), што е статистичка алатка која им овозможува оценување и споредување на иновацискиот перформанс во земјите на Европската Унија но може да послужи и како алатка за самооценување на спроведувањето на Регионалните стратегии за иновации.

Суштината на Европската иновациска матрица е да се обезбедат споредливи резултати во областите како вработување, креирање на знаење, претпријатие иновации. Оваа алатка вклучува 26 показатели за иновации поделени во 5 дела: двигатели на иновации, креирање на знаење, иновации и претприемништво, примена и интелектуална сопственост.

Европската иновациска матрица вклучува историски, како и последни расположливи податоци за процесот, така што постои можност за временско следење на процесот. На овој начин анализата го покажува не само вистинскиот потенцијал, но исто така и трендовите во текот на еден период на време. Нејзината цел е да се овозможи споредба во спроведувањето помеѓу различни држави или региони. Изобилството од информации кои се вклучени во EIS може да се користи од страна на институциите одговорни за развојна политика, со цел да се идентификуваат приоритетите за стратегијата, а потоа и да се измери ефикасноста на оваа стратегија.

Следењето на спроведувањето на Регионалните стратегии за иновации ќе биде направено од страна на Центрите за развој на планските региони и дискутирано и документирано во Управниот комитет за имплементација на регионалната стратегија за иновации со цел директно да ги информира претставниците на општините во однос на тоа како да се подобри спроведувањето на Регионалната стратегија за иновации, како и да се надгради нејзината содржина. За таа цел општините, како и Центарот за развој на Југоисточен плански регион ќе ги обезбедат сите информации анализи и податоци во однос на спроведувањето на Регионалната стратегија за иновации како и ефектите од нејзиното спроведување.

Врз основа на спроведениот мониторинг, по две години се предлага нејзина ревизија во однос на препораките од анализата и податоците за напредокот во спроведувањето на Регионална стратегија за иновации врз основа на индикаторите за активностите наведени во акцискиот план на оваа стратегија.

9.2 Евалуација

Како динамичен документ, оваа стратегија ќе подлежи на оценувања и проверки. Мерењето на успешноста и анализата на предизвиците и добрите практики ќе помогне

при обезбедување информации за проверките и ќе придонесе за систематско и постојано подобрување во рамките на процесот на имплементацијата.

Исто така, Управниот комитет ќе биде одговорен за овие оценувања и поврзаните препораки за можни подобрувања кој редовно ќе го анализира процесот на имплементацијата и ќе ги споредува резултатите од секоја активност со дефинираните индикатори во акцискиот план.

10. Акциски план

Приоритет 1.1: Подигање на нивото на соработка помеѓу бизнис секторот и образованието											
Активност	Опис на активности	Индикатори за реализација				Период на реализација	Носители и партнери за реализација		Буџет во ЕУР		
		Индикатор	Поч. вред.	Проек. вред.	Извор вериф.		Носител	Партнер	Износ	Обезбеден	
									Сопствени средства	Донатори	
1.1.1 Обезбедување на рамка за институционална поддршка на локално и регионално ниво на Triple/Quadruple Helix	1.1.1.1 Мапирање на регионалните актери за истражување и развој (на пример, јавни и приватни лаборатории за истражување, фирми, универзитети, организации, итн)	Завршена анализа и развиен документ			Годишен извештај на ЦРЈИПР	Јун.2017	ЦРЈИПР	Општини, Високо образовни институции, Бизнис сектор	3000		
	1.1.1.2 Развој на програма за развој на човечки ресурси за истражување и развој на регионално ниво, вклучувајќи го и пазарот на трудот, вработување, образование и обука, за привлекување на научници од светска класа, што го прави истражување повеќе привлечно за различни категории на локалното население, намалување на одливот на мозоци и подобрување на прилив на мозоци во различни фази на образование и истражувачка кариера.	Развиена програма			Годишен извештај на ЦРЈИПР	Дек.2017	ЦРЈИПР	Општини, Високо образовни институции, Бизнис сектор	3000		
	1.1.1.3 Поттикнување и поддршка на развој на институции за трансфер на технологии на регионално ниво (факултети, приватни компании)	Број на состаноци со универзитети, компании, истражувачки лаборатории	0	3/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР	2017-2018	ЦРЈИПР	Општини, Високо образовни институции, Бизнис сектор			
	1.1.1.4 Јасно дефинирање на правата на интелектуална сопственост за заедничките проекти	Развиен правилник за интелектуална сопственост			Годишен извештај на ЦРЈИПР	Дек.2017	ЦРЈИПР	Општини, Високо образовни институции, Бизнис сектор	2000		
	1.1.1.5 Финансиска поддршка на компании со интензивно истражување и развој кои привлекуваат квалитетни истражувачи	Број на компании поддржани	0	3/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР	2018	ЦРЈИПР	Општини, Високо образовни институции, Бизнис сектор	30000		
1.1.2 Обезбедување на поголема активност на високообразовните институции во истражување и развој	1.1.2.1 Поттикнување на приватниот сектор да вложува во истражување и развој преку регионален фонд за истражување и развој	Формиран регионален фонд за истражување и развој			Годишен извештај на ЦРЈИПР	Дек. 2017	ЦРЈИПР	Општини, Високо образовни институции, Бизнис сектор	50000		
	1.1.2.2 Креирање на информациско консултативни центри во универзитетите	Број на центри креирани	0	3	Годишен извештај на ЦРЈИПР	Јан.2017	Високо образовни институции	ЈИПР, Општини, Бизнис сектор			
1.1.3 Зајакнување на соработката помеѓу ЈИПР со образовните институции од формално и неформално образование	1.1.3.1 Реализација на квартални состаноци со институции од формално и неформално образование со цел на дефинирање на конкретни проекти за взаемна соработка со цел подигање на иновативниот потенцијал во регионот	Број на состаноци	0	16		2017-2020	ЦРЈИПР	Средни училишта, Факултети			

Приоритет 1.2: Системско поттикнување на иновативноста кај студентите, учениците и компаниите од Југоисточниот плански регион

Активност	Опис на активности	Индикатори за реализација				Период на реализација	Носители и партнери за реализација		Буџет во ЕУР	
		Индикатор	Поч. вред.	Проек. вред.	Извор вериф.		Носител	Партнер	Износ	Обезбеден
									Сопствени средства	Донатори
1.2.1 Организирање годишни регионални настани што го промовираат претприемачкото учење во различните фази на образованието во земјата, со фокус на јасното разбирање на значењето и важноста на претприемачкото учење (регионални натпревари за бизнис планови/модел, локален претприемач на годината, стартап автобус, недела на локалното претприемништво ...)	1.2.1.1 Организирање на регионален бизнис план/модел натпревар за средни стручни училишта	Организиран натпревар			Годишен извештај на ЦРЈИПР	2017-2018	ЦРЈИПР	Општини	30000	
		Број на креирани компании	0	5/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР					
			Број на креирани компании со висок потенцијал за раст	0	1/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР				
	1.2.1.2 Недела на локално претприемништво	Организиран настан	0	1/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР	2017 - 2018	Општини	ЈИПР	10000	
	1.2.1.3 Настан за избор на локален претприемач на годината	Организиран настан	0	1/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР	2017 - 2018	Општини	ЈИПР	8000	

Приоритет 1.3: Поттикнување на средните училишта да се трансформираат во претприемачко училиште

Активност	Опис на активности	Индикатори за реализација				Период на реализација	Носители и партнери за реализација		Буџет во ЕУР	
		Индикатор	Поч. вред.	Проек. вред.	Извор вериф.		Носител	Партнер	Износ	Обезбеден
									Сопствени средства	Донатори
1.3.1 Организирање годишни награди за најдобрите институции за претприемачко образование, за наставници и за ученици од средно образование на регионално ниво, развој на критериуми, спроведување на натпреварот, свечено доделување на наградите...	1.3.1.1 Развој на критериуми за избор на нај претприемачко средно училиште, најпретприемачки наставник и најпретприемачки ученик	Развиени критериуми			Годишен извештај на ЦРЈИПР	Јан. 2017	ЦРЈИПР	Општини, Бизнес сектор	1000	
	1.3.1.2 Спроведување на натпреварот	Избрано најдобро училиште, наставник и ученик			Годишен извештај на ЦРЈИПР	2017-2018	ЦРЈИПР	Општини		
	1.3.1.3 Настан за свечено доделување на наградите	Организиран настан			Годишен извештај на ЦРЈИПР	2017-2018	ЦРЈИПР	Општини	10000	
1.3.2 Поттикнување на раководните тимови на образовните институции да организираат полугодишни состаноци со сите релевантни заинтересирани страни на регионално и локално ниво.	1.3.2.1 Редовни состаноци со раководните тимови на образовните институции заради поттикнување да организираат полугодишни состаноци со сите релевантни заинтересирани страни на регионално и локално ниво.	Број на состаноци	0	2/год	Годишен извештај на ЦРЈИПР	2017 - 2018	ЦРЈИПР	Средни училишта		
	1.3.2.2 Организирање на состаноци на средните училишта со сите релевантни заинтересирани страни на регионално и локално ниво.	Број на состаноци	0	4/год.	Извештај за работа на средни училишта	2017-2018	Средни училишта	ЈИПР		
1.3.3 Организирање годишни регионални настани за наставниците во средното образование каде што тие ќе ги споделат своите најдобри практики за активности за претприемачко учење.	1.3.3.1 Организирање годишен регионален настан за наставниците во средното образование каде што тие ќе ги споделат своите најдобри практики за активности за претприемачко учење.	Број на настани	0	1/год	Годишен извештај на ЦРЈИПР	2017-2020	ЦРЈИПР	Средни училишта		

Приоритет 2.1: Мотивирање на граѓаните од регионот за истражување, претприемништво и иновации

Активност	Опис на активности	Индикатори за реализација				Период на реализација	Носители и партнери за реализација		Буџет во ЕУР			
		Индикатор	Поч. вред.	Проек. вред.	Извор вериф.		Носител	Партнер	Износ	Обезбеден		
										Сопствени средства	Донатори	
2.1.1 Кампања за подигање на јавна свест за иновации и претприемачки дух	2.1.1.1 Постојано организирање на кампањи за подигање на јавната свест за иновации и претприемачки дух во регионот преку интернет медиуми: Facebook и Twitter, блог (креирање на видео материјали за успешни претприемачи, приказни за успешни претприемачи, едукативен материјал...)	Објави на Facebook страница	0	1000	Facebook	Континуирано од септември 2016 година	ЦРЈИПР	Општини, ЛЕР, Компани од регионот	15000			
		Објави на Twitter профил	0	3000	Twitter							
		Развиен блог за иновации и претприемништво	0	1	Интернет							
	2.1.1.2 Организирање на годишен настан за најинвативен производ и најинвативен бизнис во регионот	Објавени успешни приказни	Објавени успешни приказни	0	50	Блог	2017 - 2018	ЦРЈИПР	Општини, Компани од регионот	20000		
			Објавен едукативен материјал	0	600	Блог						
			Број на настани	0	1/година	Годишен извештај на ЦРЈИПР						
2.1.3 Редовно објавување и медиумско покривање на успешни приказни за спроведените проекти и особено за високорастечките бизниси и нивните достигнувања	2.1.3.1 Редовно испраќање на соопштенија до регионалните и локалните медиуми за настани и активности преземани со стратегијата	Медиумско покривање на настани и активности	?	100%	Извештај од медиуми	Континуирано од септември 2016 година	ЦРЈИПР	Општини, ЛЕР, бизнис сектор				
2.1.4 Постојано организирање на настани на локално и регионално ниво (стартап кафе, стартап викенд, денови на иновативни идеи, најдобра иновација во регионот...)	2.1.4.1 Изработка на физибилити студија за организирање на континуирани настани во соработка со акцелератори во регионот	Изработена студија	0	1	Годишен извештај на ЦРЈИПР	Јан. 2017	ЦРЈИПР	Општини, ЛЕР, бизнис сектор	1000			
	2.1.4.2 Денови на иновативни идеи и избор на најдобра иновација во регионот	Организиран годишни настани	0	4	Годишен извештај на ЦРЈИПР	2017-2018	ЦРЈИПР	Општини, ЛЕР, бизнис сектор	10000			
	2.1.4.3 Месечно стартап кафе дружење	Организиран годишни стартап кафе дружења	0	12	Годишен извештај на ЦРЈИПР	2017-2018	ЦРЈИПР	Општини, ЛЕР, бизнис сектор				
	2.1.4.4 Годишен стартап викенд	Организиран годишен настан – Стартап викенд	0	1/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР	2017-2018	ЦРЈИПР	Општини, ЛЕР, бизнис сектор	10000			

Приоритет 2.2: Мотивирање на компаниите да инвестираат во нови идеи

Активност	Опис на активности	Индикатори за реализација				Период на реализација	Носители и партнери за реализација		Буџет во ЕУР		
		Индикатор	Поч. вред.	Проек. вред.	Извор вериф.		Носител	Партнер	Износ	Обезбеден	
										Сопствени средства	Донатори
2.2.1 Намалување и ослободување од даноци за компании кои спонзорираат иновативни идеи	1.2.1.1 Анализа на можностите за намалување или ослободувања од данок за компании кои инвестираат определен износ на финансиски средства во иновативни идеи	Спроведена анализа			Годишен извештај на ЦРЈИПР	Јан. 2017	ЦРЈИПР	Општини, ЛЕР, бизнис сектор			
	1.2.1.2 Состаноци и разговори со клучните чинители	Број на состаноци	0	5	Годишен извештај на ЦРЈИПР	2017	ЦРЈИПР	Општини, ЛЕР, бизнис сектор, Министерств о за финансии			
	1.2.1.3 Подготовка на правилник за избор на компании кои ќе ги користат поволностите на ослободувања	Подготвен правилник			Годишен извештај на ЦРЈИПР	Дек. 2017	ЦРЈИПР	Општини, ЛЕР, бизнис сектор, Министерств о за финансии			

Приоритет 2.3: Создавање на услови за следење на иновации и иновативноста во регионот

Активност	Опис на активности	Индикатори за реализација				Период на реализација	Носители и партнери за реализација		Буџет во ЕУР		
		Индикатор	Поч. вред.	Проек. вред.	Извор вериф.		Носител	Партнер	Износ	Обезбеден	
2.3.1 Развој на систем за мониторинг и евалуација на општинските и регионалните програми	2.3.1.1 Анализа на потребите на ЈИПР за мониторинг и евалуација на општинските и регионалните програми, како и иновативноста на регионот со препорака на предлог решенија како и регионализација и локализација на податоците од централно ниво	Спроведена анализа			Годишен извештај ЦРЈИПР	Мар. 2017	ЦРЈИПР	Општини, ЛЕР, бизнис сектор		Сопствени средства	Донатори
	2.3.1.2 Спроведување на тендерска постапка и имплементација на проектот	Спроведена постапка Избрана компанија за имплементација Број на општини во кои е имплементирано решението	0	10	Годишен извештај на ЦРЈИПР	Сеп. 2017	ЦРЈИПР	Општини, ЛЕР, бизнис сектор	10000		

Приоритет 3.1: Поддршка на развој на инфраструктура за иновации

Активност	Опис на активности	Индикатори за реализација				Период на реализација	Носители и партнери за реализација		Буџет во ЕУР		
		Индикатор	Поч. вред.	Проек. вред.	Извор вериф.		Носител	Партнер	Износ	Обезбеден	
3.1.1 Развој на еден самоодржлив бизнис акцелератор во Југоисточен плански регион врз основа на јавно-приватно партнерство	3.1.1.1 Изработка на физибилити студија за развој на самоодржлив бизнис акцелератор со детална анализа и план за обезбедување на самоодржливоста	Изработена физибилити студија			Годишен извештај на ЦРЈИПР	Окт. 2016	ЦРЈИПР	Високо образовни институции, Бизнис сектор	2000		
	3.1.1.2 Формирање на бизнис акцелераторот	Формиран бизнис акцелератор	0	1	Годишен извештај на ЦРЈИПР	Јан. 2017	ЦРЈИПР	Високо образовни институции, Бизнис сектор			
	3.1.1.3 Спроведување на три циклуси на акцелерација годишно	Број на циклуси на акцелерација Број на акцелерирани претпријатија Број на акцелерирани бизниси со висок потенцијал за раст	0	3/год.	60/год.	12/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР Годишен извештај на ЦРЈИПР Годишен извештај на ЦРЈИПР, Централен регистар	2017-2018	ЦРЈИПР	Високо образовни институции, Бизнис сектор	20000
3.1.2 Развој на центри за иновации и бизниси со висок потенцијал на факултети со Coworking простор	3.1.2.1 Поттикнување и поддршка на високообразовните институции од регионот за формирање и развој на центри за иновации и бизниси со висок потенцијал со Coworking простор	Број на средби со високообразовни институции	0	3/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР	2017-2018	ЦРЈИПР	Општини, Високо образовни институции			
	3.1.2.2 Финансиска поддршка за формирање на центрите 30% во износ на вкупните трошоци (не повеќе од 5000 еур)	Број на отворени центри финансирани	0	4	Годишен извештај на ЦРЈИПР	Дек. 2018	ЦРЈИПР	Општини, Високо образовни институции	20000		

Приоритет 3.2: Инволвирање на образовните институции да бидат дел од иновацискиот/претприемачкиот екосистем во Југоисточен

Активност	Опис на активности	Индикатори за реализација				Период на реализација	Носители и партнери за реализација		Буџет во ЕУР		
		Индикатор	Поч. вред.	Проек. вред.	Извор вериф.		Носител	Партнер	Износ	Обезбеден	
3.2.1 Поттикнување на високообразовните институции во регионот да креираат центри за истражување и развој кои ќе бидат достапни за приватниот сектор и спроведување на научно-истражувачки активности	3.2.2.1 Поттикнување и поддршка на високообразовните институции од регионот за формирање и развој на центри за истражување и развој кои ќе бидат достапни за приватниот сектор	Број на средби со високообразовни институции	0	3/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР	2017-2018	ЦРЈИПР	Општини, Високо образовни институции			
	3.2.2.2 Финансиска поддршка за формирање на центрите 30% во износ на вкупните трошоци (не повеќе од 5000 еур)	Број на отворени центри финансирани	0	4	Годишен извештај на ЦРЈИПР	2018	ЦРЈИПР	Општини, Високо образовни институции	20000		
	3.2.2.3 Спроведување на истражување за обновливи извори на енергија во регионот, категоризација и квалитет на обновливи извори на енергија и иновации во фотоволтаични полначи за возила на електричен погон	Број на проекти	0	3/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР	Дек. 2018	ЦРЈИПР	Општини, Високо образовни институции, Бизнис сектор	20000		
	3.2.2.4 Спроведување на истражување за развој на иновации во рурален и здравствен туризам, како и апликативни софтверски решенија за промоција на регионалната интегрирана туристичка понуда	Број на проекти	1	3/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР	Дек. 2018	ЦРЈИПР	Општини, Високо образовни институции, Бизнис сектор	20000		
	3.2.2.5 Спроведување на истражување за развој на иновации во нови процеси за зголемување на продуктивноста во земјоделството и нови начини за производство на здрава храна	Број на проекти	2	3/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР	Дек. 2018	ЦРЈИПР	Општини, Високо образовни институции, Бизнис сектор	20000		

Приоритет 3.3: Поттикнување на иновативни компании да бидат дел од иновациониот екосистем на Југоисточен плански регион

Активност	Опис на активности	Индикатори за реализација				Период на реализација	Носители и партнери за реализација		Буџет во ЕУР		
		Индикатор	Поч. вред.	Проек. вред.	Извор вериф.		Носител	Партнер	Износ	Обезбеден	
3.3.1 Креирање и постојано ажурирање на база на податоци за професии и лесен пристап до ментори и волонтери	3.3.1.1 Изработка на база на податоци и постојано ажурирање за професии, ментори и волонтери	Изработена база на податоци			Годишен извештај на ЦРЈИПР	Окт. 2016	ЦРЈИПР	Општини, ЛЕР, бизнис сектор	2000	Сопствени средства	Донатори
	3.3.1.2 Подготовка на правилник и упатство за ажурирање на базата на податоци за професии, ментори и волонтери	Изработен правилник			Годишен извештај на ЦРЈИПР	Ное. 2016	ЦРЈИПР	Општини, ЛЕР, бизнис сектор			
	3.3.1.3 Интегрирање на базата на податоци на веб портал на ЈИПР со можност за пребарување	Завршена интеграција			Годишен извештај на ЦРЈИПР	Дек.2016	ЦРЈИПР	Општини, ЛЕР, бизнис сектор	2000		
	3.3.1.4 Промовирање на базата на податоци на веб сајтот, блогот, настани, е-билтен...	Број на промотивни кампањи	0		30/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР	2017-2018	ЦРЈИПР	Општини, ЛЕР, бизнис сектор	1000	

Приоритет 3.4: Зголемување на продуктивноста на услужните и производствените организации преку имплементација на иновативни пристапи со цел зголемување на нивната ефективност и ефикасност

Активност	Опис на активности	Индикатори за реализација				Период на реализација	Носители и партнери за реализација		Буџет во ЕУР			
		Индикатор	Поч. вред.	Проек. вред.	Извор вериф.		Носител	Партнер	Износ	Обезбеден		
3.4.1 Имплементирање на докажани пристапи (LEAN менаџмент, KAIZEN, 5S и други) во насока на намалување на циклусите за реализација на производи/проекти/услуги, зголемување на квалитетот, искористеноста на капацитетите итн.	3.4.1.1 Обука на сите инволвирани во процесот, специфично адаптирана за секоја организација	Спроведена обука Број на обучени организации	0		20/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР	Апр. 2017	ЦРЈИПР	Бизнис сектор	30000	Сопствени средства	Донатори
	3.4.1.2 Анализа и имплементација на конкретни проекти во одделни организации, каде ќе бидат вклучени и вработените (заради стекнување практично знаење кое треба да обезбеди долгорочна имплементација на пристапот)	Спроведена анализа				Годишен извештај на ЦРЈИПР	Ное. 2017	ЦРЈИПР	Општини, ЛЕР, бизнис сектор	10000		
	3.4.1.3 Креирање на пишан материјал од искуствата од реализираните проекти и негова дисеминација до останатите организации во регионот	Креиран материјал				Годишен извештај на ЦРЈИПР	Дек.2017	ЦРЈИПР	Општини, ЛЕР, бизнис сектор	3000		

Приоритет 4.1: Имплементација на мерки за поттикнување на приватниот капитал во регионот да инвестира во иновативни проекти

Активност	Опис на активности	Индикатори за реализација				Период на реализација	Носители и партнери за реализација		Буџет во ЕУР			
		Индикатор	Поч. вред.	Проек. вред.	Извор вериф.		Носител	Партнер	Износ	Обезбеден		
4.1.1 Организирање на информативни и едукативни настани заради поттикнување на приватниот капитал достапен за инвестиции во иновативни и високорастечки бизниси	4.1.1.1 Реализација на серија на обуки за поттикнување на приватниот капитал достапен за инвестиции во иновативни и високорастечки бизниси	Број на обуки	0		2/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР	2017-2020	ЦРЈИПР	Општини, Бизнис сектор	12000	Сопствени средства	Донатори
		Број на присутни на обуките	0		100	Годишен извештај на ЦРЈИПР						
		Број на реализирани инвестиции	0		3/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР						
4.1.2 Организирање на семинари, работилници и конференции за бенефитите од ризичниот капитал регионално и локално ниво.	3.3.2.1 Реализација на серија на работилници за бенефитите од ризичниот капитал регионално и локално ниво.	Број на обуки	0		2/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР	2017-2020	ЦРЈИПР	Средни училишта	5000	Сопствени средства	Донатори
		Број на присутни на работилниците	0		100	Годишен извештај на ЦРЈИПР						
		Број на реализирани инвестиции	0		3/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР						

Приоритет 4.2: Развој на регионален и локални фондови за иновации

Активност	Опис на активности	Индикатори за реализација				Период на реализација	Носители и партнери за реализација		Буџет во ЕУР		
		Индикатор	Поч. вред.	Проек. вред.	Извор вериф.		Носител	Партнер	Износ	Обезбеден	
										Сопствени средства	Донатори
4.2.1 Формирање на општински фондови за иновации преку кои ќе се финансираат иновативни проекти во општината во износ од 50% доколку останатите 50% се обезбедени од приватен капитал во регионот (не повеќе од 10.000 еур)	4.2.1.1 Изработка на физибилити студија за креирање на општински фондови за иновации	Изработена студија			Годишен извештај на ЦРЈИПР	Апр.2017	Општини	ЈИПР	2000		
	4.2.1.2 Развој на критериуми за финансирање на иновативни проекти до страна на општинските фондови со прецизно дефинирање на висок потенцијал за раст на бизнисот и брзорастечка компанија	Развиени критериуми			Годишен извештај на ЦРЈИПР	Јун.2017	Општини	ЈИПР	2000		
	4.2.1.3 Започнување со работа на општинските фондови за иновации	Број на финансирани проекти	0	10/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР	2018	Општини	ЈИПР	200000		
4.2.2 Формирање на регионален фонд за иновации преку јавно приватно партнерство преку кој ќе се финансираат иновативни проекти во регионот во износ од 50% доколку останатите 50% се обезбедени од приватен капитал во регионот (не повеќе од 20.000 еур)	4.2.1.1 Изработка на физибилити студија за креирање на регионален фонд за иновации	Изработена студија			Годишен извештај на ЦРЈИПР	Апр.2017	ЦРЈИПР	Општини, Бизнис сектор	2000		
	4.2.1.2 Развој на критериуми за финансирање на иновативни проекти до страна на регионалниот фонд со прецизно дефинирање на висок потенцијал за раст на бизнисот и брзорастечка компанија	Развиени критериуми			Годишен извештај на ЦРЈИПР	Јун.2017	ЦРЈИПР	Општини, Бизнис сектор	2000		
	4.2.1.3 Започнување со работа на регионалниот фонд за иновации	Број на финансирани проекти	0	5/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР	2018	ЦРЈИПР	Општини, Бизнис сектор	100000		

Приоритет 4.3: Искористување на постоечките/расположиви програми за поддршка на иновациите и конкуритивноста на компаниите

Активност	Опис на активности	Индикатори за реализација				Период на реализација	Носители и партнери за реализација		Буџет во ЕУР		
		Индикатор	Поч. вред.	Проек. вред.	Извор вериф.		Носител	Партнер	Износ	Обезбеден	
										Сопствени средства	Донатори
4.3.1 Подобра промоција на постоечките програми (Фонд за иновации и технолошки развој, меѓугранична програма на ИПА, Хоризон 2020 и други програми)	4.3.1.1 Постојана промоција на постоечките програми (Фонд за иновации и технолошки развој, меѓугранична програма на ИПА, Хоризон 2020 и други програми) преку сите средства за информирање	Промотивни кампањи		20/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР	2016-2018	ЦРЈИПР	Општини, Бизнис сектор, НВО	2000		
	4.3.2 Поддршка на компаниите во подигање на спремноста за аплицирање и подготовка на апликации за постоечките програми	4.3.2.1 Обуки за зголемување на капацитетот и спремноста на компаниите од ЈИПР за аплицирање за постоечките програми	Број на обуки	0	4/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР	2017-2018	ЦРЈИПР	Општини, Бизнис сектор	2000	
4.3.2 Поддршка на компаниите во подигање на спремноста за аплицирање и подготовка на апликации за постоечките програми	4.3.2.2 Помош во подготовка на апликации за постоечките програми	Број на апликации подготвени	0	12/год	Годишен извештај на ЦРЈИПР	2017-2018	ЦРЈИПР	Општини, Бизнис сектор	3000		
		Број на успешни апликации	0	мин. 3/год.	Годишен извештај на ЦРЈИПР	2017-2019	ЦРЈИПР	Општини, Бизнис сектор			

11. Анекс

Прашалник за компании во однос на потреби за зголемување на иновативноста

1. За вашата компанија:

(1А) Општо за вас и вашата компанија

- Позиција која ја имате во компанијата _____
- Име на компанија _____
- Општина _____
- Година на основање на компанијата _____
- Број на вработени: доктори _____, магистри _____, високо образование _____, средно образование _____
- Структура на видот на образование: техничка струка, природни науки, општествени науки, економски науки, друго _____
- Претежна дејност на компанијата (избор од НКД) _____
- Производи и услуги кои ги нудите на пазарот _____
- Пазар на кој што настапувате (избор: локален пазар, регионален пазар, национален пазар, пазар на ЕУ, глобален пазар) _____

(1Б) Колку иновации има спроведено вашата компанија во последните 5 години во однос на:

- Производи/услуги _____
- Процеси _____
- Бизнес модели _____

(1В) Вложувања во развој на иновативниот капацитет на вашата компанија

- Дали во Вашата компанија има воведен (имплементиран) систем за управување со квалитет? (да/не)
- Дали во Вашата компанија има воведено некое сертифицирање (се мисли на сертифициран систем за квалитет, сертифицирани производи, сертифицирани вработени...)? (да/не)
- Дали Вашата компанија има воведен информациски систем за управување со технолошкиот процес? (ЕРП, материјално работење, финансиско работење...) (да/не)

- Дали изворите на идеи во Вашата компанија се примарно интерни или екстерни? (Интерните идеи се однесуваат на идеи од вработените. Екстерни идеи се однесуваат на купувачите, добавувачите, пазарот, конкуренцијата, факултетите и сл. (да/не)
- Дали Вашата компанија има склучени договори за соработка со научно-истражувачки институции? (да/не)
- Дали сте учествувале на некој натпревар / конкурс за иновации? (да/не)
- Дали имате добиено награда за иновации? (да/не)
- Дали сте учествувале на саем за иновации? (да/не)
- Дали членувате во некоја професионална асоцијација за истражување и развој? (да/не)
- Дали имате претплата на стручни/научни списанија? (да/не)
- Кои извори на финансии користите за развој на иновации? (Можни се повеќе одговори)
  - Сопствени средства и/или позајмици
  - Кредити од домашни деловни банки
  - Кредити од меѓународни деловни банки
  - Кредитно осигурување
  - Факторинг
  - Ризичен капитал
  - Домашни проекти и тендери
  - Различни средства за поддршка (државни, ЕУ-фондови и др.)
  - Не развиваме иновации
  - Друго: _____
- Кои се најголемите предизвици со кои се соочувате за пристап до финансии заради финансирање на иновативни проекти за вашата компанија?
- Дали во вашите годишни буџети имате алоцирани средства за иновации?
  - Да, еднакво или повеќе од 5% од вкупниот буџет на компанијата
  - Да, 3-5% од вкупниот буџет на компанијата
  - Да, 1-3% од вкупниот буџет на компанијата
  - Да, помалку од 1% од вкупниот буџет на компанијата
  - Немаме алоцирано средства за иновации
- Што сметате дека најмногу придонело за комерцијализирација на Вашите нови

производи и/или услуги во последните три години? (Можни се повеќе одговори)

- Вложувањата во истражување и развој
- Вложувањата во образование на вработените
- Подобрување на деловните процеси
- Подобрување на организацијата или начинот на работа
- Нова маркетиншка стратегија
- Развој на нови или подобрување на постоечки бизнис модели
- Друго: _____

(1Г) Права од интелектуална сопственост

- Дали Вашата компанија има поднесени апликации за патент? (да/не)
- Дали Вашата компанија произведува производи со сопствен бренд? (да/не)

(1Д) Институционална поддршка

- Дали Вашата компанија користела некој вид на поддршка од Владата на Република Македонија и нејзините институции за иновативни активности (истражување и развој)? (да/не)
- Дали Вашата компанија користела некој вид на поддршка од донатори за иновативни активности (истражувачки развој)? (да/не)
- Дали развојот на иновативноста е попречуван од одредени законски бариери (регулатива) (да/не) Ако е, Ве молиме наведете кои се тие:
- Дали доколку постојат одредени ослободувања од данокот на добивка за износи наменети за развој и инвестиции, Вашата компанија би ги зголемила вложувањата и инвестициите во развој, истражување и поттикнување на иновативноста: (да/не). Доколу одговорите потврдно, Ве молиме наведете предлог мерка:
- Дали имате одредени предлози за воведување одредени институционални активности и мерки на регионално ниво кои можат да ја поттикнат иновативноста и да ги стимулираат компаниите да вложуваат во истражување, развој и иновации:

3. Потребни за вашата компанија

(3А) Дали имате одредени предлози за воведување на институционални активности и мерки на регионално ниво кои можат да ја поттикнат иновативноста и да ги стимулираат компаниите да вложуваат во истражување, развој и иновации?

(3Б) Кои се потребите на вашата компанија во вид на надворешни компетенции/ресурси:

(1-Немаме потреба, 2-Имаме потреба и спремни сме да инвестираме време, но не и пари, 3-Имаме потреба и спремни сме да инвестираме време и пари но по пониска цена од

пазарна цена, 4-Имаме потреба и спремни сме да инвестираме време и пари по пазарна цена)

Потребни надворешни компетенции	1	2	3	4
Учество во проекти за истражување и развој	☐	☐	☐	☐
Технички тестирања, совети и мониторинг	☐	☐	☐	☐
Апликација за патенти	☐	☐	☐	☐
Примена на ИТ системи за производство, складирање, нарачки, испорака...	☐	☐	☐	☐
Совети во поглед на организациски проблеми (идеизација, иновациски процеси...)	☐	☐	☐	☐
Дизајн на производот	☐	☐	☐	☐
Контрола на квалитетот	☐	☐	☐	☐
Еколошки совети	☐	☐	☐	☐
Совети за енергетска ефикасност	☐	☐	☐	☐
Информации за потенцијални ризици и трендови на меѓународниот пазар	☐	☐	☐	☐
Анализа на пазарот (регионален, национален, глобален)	☐	☐	☐	☐
Помош за наоѓање на деловни партнери (купувачи, снабдувачи)	☐	☐	☐	☐
Информации за финансиски програми и помош за аплицирање	☐	☐	☐	☐
Финансирање на раст и иновативни проекти	☐	☐	☐	☐

4. Понудувачи на услуги

(4А) Кои понудувачи на услуги како помош за иновативност на регионално и национално ниво ги знаете и каква е вашата побарувачка за нивните услуги:

- _____ (Национално/Локално ниво, Ги знаете нивните услуги: Да/Не), Сте побарале нивни услуги: Да/Не, Ќе побарате такви услуги: Да/Не)
- _____
- _____
- _____

(4Б) Доколку не сте користеле услуги од некои организација кои нудат услуги за зголемување на иновативниот потенцијал, објаснете зошто не сте побарале и користеле такви услуги:

---

5. Иновациски потенцијал на вашата компанија

(5А) Колку сте задоволни од сопствените компетенции (компетенции во вашата компанија) во однос на потребите во следниве подрачја:

(1-не сум задоволен, 2-задоволен, 3-многу задоволен)

Потреби во следни подрачја	1	2	3
Инженерство на иновативни проекти	☐	☐	☐
Развој на бизнисот	☐	☐	☐
Прашања поврзани со пазарот	☐	☐	☐
Финансирање на иновативни проекти	☐	☐	☐

(5Б) Колку е иновативна вашата компанија?

(1-воопшто не се сложувам, 2-не се сложувам, 3-ниту се сложувам ниту не се сложувам, 4-се сложувам ди определен степен, 5-целосно се сложувам)

	1	2	3	4	5
Во нашата компанија постојат лидери со одлично искуство за генерирање на иновативни идеи за нови производи/услуги, процеси и бизнис модели.	☐	☐	☐	☐	☐
Нашата компанија внимава на креативноста и иновациски вештини при вработување на нови кадри?	☐	☐	☐	☐	☐
Евалвација на креативноста и иновациските вештини на вработените во нашата организација претставува важен дел од процесот на оценка на вработените.	☐	☐	☐	☐	☐
Во нашата компанија вработените постојано учествуваат во сесии и состаноци за генерирање на различни идеи преку влечење на аналогии од други производи, компании или индустрии.	☐	☐	☐	☐	☐
Вработените во нашата компанија се поттикнуваат постојано да поставуваат прашања кои ја предизвикуваат status quo ситуацијата или конвенционалните начини за завршување на работите.	☐	☐	☐	☐	☐

Во нашата компанија вработените имаат слобода да ги набљудуваат активностите на купувачите, конкурентите и снабдувачите со цел да генерираат нови идеи.	☐	☐	☐	☐	☐
Во нашата организација постојат формални процеси за вмрежување со надворешноста од компанијата за да се дојде до нови идеи за производи или процеси.	☐	☐	☐	☐	☐
Нашата организација применува процеси кои овозможуваат постојано експериментирање (пилот проекти) со нови идеи заради барање на нови иновации.	☐	☐	☐	☐	☐
Нашата организација очекува од сите вработени да пристигнуваат креативни идеи за тоа како компанијата да ги промени производите/услугите, процесите и бизнис моделот.	☐	☐	☐	☐	☐
Луѓето во нашата организација не стравуваат да преземат ризик и да не успеат бидејќи врвниот менаџмент го поддржува и наградува преземањето на ризикот.	☐	☐	☐	☐	☐

6. Идни активности

- Што Вие би направиле за да ги поттикнете иновациите во вашиот регион?
- Во кои области сметате дека треба да се развие поголема иновативност во вашиот регион?
- Дали сакате да ја продолжите соработката при развој на регионалната иновациска стратегија за вашиот регион преку:
  - Дополнително интервју во поглед на мерките кои ќе бидат предложени во стратегијата
  - Учество на работилница при дискусија и избор на приоритетни мерки
  - Не сакам да учествувам

Сите информации во овој прашалник ќе бидат државни целосно доверливо. Доколку избравте да учествувате во следните активности при изработка на стратегијата ве молиме одговорете и на овие последни прашања:

- Име и презиме _____
- Адреса _____
- Контакт телефон: _____
- Email: _____